

Onderzoek naar effecten en economische haalbaarheid van toepassing CO₂ in de teelt van Medinilla

In opdracht van
Telersgroep Medinilla

Gefinancierd door
Productschap Tuinbouw
Postbus 280
2700 AG Zoetermeer

Schermen zijn beschikbaar gesteld door Ludvig Svensson BV

Uitgevoerd door
Onderzoek DLV Plant
Aad van Holsteijn
Jan Paul van der Kolk
Dave van Marwijk
Erik de Rooij
Helma Verberkt
Sander Pot, Plant Dynamics

In samenwerking met Fieldlab Glastuinbouw

PT Projectnummer: 13424

Dit document is auteursrechtelijk beschermd. Niets uit deze uitgave mag derhalve worden veeleelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van DLV Plant. De merkrechten op de benaming DLV komen toe aan DLV Plant B.V.. Alle rechten dienaangaande worden voorbehouden. DLV Plant B.V. is niet aansprakelijk voor schade bij toepassing of gebruik van gegevens uit deze uitgave.

DLV Plant
Postbus 7001
6700 CA Wageningen

Agro Business Park 65
6708 PV Wageningen

T 0317 49 15 78
F 0317 46 04 00
E info@dlvplant.nl
www.dlvplant.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding en doel.....	7
2 Groeipuntanalyse.....	9
2.1 Inleiding.....	9
2.2 Start fase 1 kopstek met 2 bladeren	10
2.3 Start fase 2 na aanleg 1 ^e verdieping.....	12
2.4 Start fase 3 na aanleg 2 ^e verdieping.....	14
3 Materiaal en methoden onderzoek in proefkassen	21
3.1 Algemeen	21
3.2 Plantmateriaal	21
3.3 Accommodatie	22
3.4 Proefopzet en teeltgegevens winterproef	22
3.5 Proefopzet en teeltgegevens voorjaars/zomerproef	23
3.6 Waarnemingen.....	24
3.7 Verwerking	24
3.8 Economische berekening.....	24
4 Resultaten winterproef	25
4.1 Klimaatrealisatie.....	25
4.2 Bemesting	26
4.3 Gewasontwikkeling	28
4.4 Plantgewicht.....	36
5 Resultaten voorjaars/zomerproef.....	38
5.1 Klimaatrealisatie.....	38
5.2 Bemesting	40
5.3 Gewasontwikkeling	42
5.4 Plantgewicht.....	52
6 Fotosynthese metingen.....	54
6.1 Klimaat daggemiddelden	54
6.2 Klimaatverloop over de dag	54

6.3	Fotosynthese response op CO ₂	56
6.4	Fotosynthese response op licht	59
6.5	Huidmondjesopening en bladtemperatuur in de tijd	59
6.5.1	Inleiding	59
6.5.2	Fotosynthese en geleidbaarheid	60
6.5.3	Bladtemperatuur.....	60
7	Houdbaarheid	62
8	Economische haalbaarheid	64
8.1	Kosten CO ₂	64
8.2	CO ₂ verbruik.....	65
8.3	Medinilla	65
8.4	Conclusie	66
9	Conclusies en aanbevelingen.....	67
Bijlage 1.	Bemestingsschema's.....	70
Bijlage 2.	Klimaatgegevens proef 1	72
Bijlage 3.	Klimaatgegevens proef 2	73
Bijlage 4.	Lichttabel	74
Bijlage 5.	Houdbaarheid.....	75

Samenvatting

Om groei verder te optimaliseren is in Medinilla CO₂ onderzoek uitgevoerd om te achterhalen welke voordelen dit kan geven. Van CO₂ is algemeen bekend dat dit bij planten samen met licht zorgt voor fotosynthese. Dit is de motor van de droge stof. Over CO₂ doseren in schaduwplanten (teeltniveau 180 tot 270 $\mu\text{mol/m}^2\cdot\text{s}$ PAR-licht) zoals Medinilla is over CO₂ doseren minder bekend en zodoende is ook onduidelijk wat CO₂ voor meer groei kan geven als hier goed mee wordt omgesprongen. Ook is onduidelijk of CO₂ doseren risico's geeft in de teelt, zodat bijv een bepaalde plantschade kan ontstaan als CO₂ op een verkeerde wijze wordt toegepast. Zodoende zijn er een winteronderzoek (januari 2009) en een voorjaars/zomeronderzoek (april-juli 2009) CO₂ doseren opgezet. In het eerste onderzoek zijn wel en niet doseren met elkaar vergeleken. En in het tweede onderzoek is er een derde variant bijgekomen, waarbij met lichter telen en luchtbevochtiging is bekeken of hierbij in combinatie met CO₂ doseren nog meer bereikt kon worden. Uiteindelijk is de economische haalbaarheid van CO₂ doseren in Medinilla in kaart gebracht.

De groei van een Medinilla vindt plaats in verdiepingen. Er zijn dan ook in ieder onderzoek drie plantstadia tegelijk ingezet: doorgewortelde opgepote stek (fase 1), eerste verdiepingplanten (fase 2) en tweede verdiepingplanten (fase 3).

In het winteronderzoek is doseren tot 900 ppm CO₂ vergeleken met geheel geen CO₂ doseren. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden tussen wk 5 en wk 15-2009. Verschillen in gerealiseerde dag CO₂ waardes kwamen uit op 506 ppm en 905 ppm, oftewel grofweg 400 ppm hoger in de afdeling waar wel CO₂ is gedoseerd. RV, licht en temperatuur zijn tussen de afdelingen zo goed als gelijk gehouden. Naast het klimaat zijn er ook beoordelingen gedaan van de bemesting van de drie verschillende groeistadia.

Uit de beoordeling van de grondmonsters was het meest opvallend dat de EC's in de afdeling met CO₂ doseren hoger was dan in de afdeling zonder CO₂ doseren. Daarbij was stikstof ook beduidend hoger. In de afdeling waar CO₂ gedoseerd was kwam de, in Medinilla gevreesde schimmel, Colletotrichum ook vaker voor. Dit heeft waarschijnlijk te maken met deze hogere voedingswaardes. Colletotrichum kwam opvallend genoeg niet voor in de planten van fase 2. Deze planten waren afkomstig van een andere leverancier als de 1e en 3e fase planten en bevatten een duidelijk lager N-gehalte.

De geconstateerde groeiverschillen tussen de twee onderzoeken waren op het oog niet extreem opvallend. De verwachting was dat er snellere, generatieve groei plaats zou vinden bij hogere CO₂ gehalten. In de snelheid van bloemknopontwikkeling was gedurende het onderzoek op het oog echter vreemd genoeg nauwelijks verschil zichtbaar tussen de twee afdelingen.

Uit de toename vers- en drooggewichtmetingen die na afloop van het onderzoek zijn gedaan kwamen in alle drie de groeifases wel duidelijk groeiverschillen naar voren: in fase 1 werd een toename van 30 % meer drooggewicht gerealiseerd, in fase 2 een toename van 10 % en in fase 3 een kleine 5%. De toename in versgewicht waren in fase 2 en fase 3

hiermee vergelijkbaar. Hieruit blijkt dat in iedere fase CO₂ als groeivoordeel wordt ervaren. Opvallend is echter dat in het onderzoek naar voren komt dat hoe groter de plant wordt hoe kleiner het groeivoordeel is gebleken. Mogelijk geldt dat hoe vegetatiever de groei nog is hoe makkelijker CO₂ in extra groei wordt omgezet door de plant.

Het voorjaars/zomeronderzoek omvatte naast een afdeling met geen CO₂ doseren, een afdeling met wél CO₂ doseren (600-800 ppm ivm seizoen) en een derde afdeling met CO₂ doseren en met telen onder een hoger lichtniveau en hoge druk verneveling om rv op een hoog peil te houden. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden tussen wk 17 en wk 27-2009. Verschillen in gerealiseerde dag CO₂ waardes kwamen uit op 472 ppm en 766 ppm tussen niet en wel doseren, oftewel een kleine 300 ppm hoger in de afdeling waar wel CO₂ is gedoseerd. In de afdeling met extra licht telen werd een gemiddelde CO₂ dagwaarde van 723 ppm bereikt. Het verschil in lichtniveau gaf een 20% hogere lichtsom in de afdeling met extra luchtbevochtiging. De luchtbevochtiging werd ingesteld tussen 68% en 80% tussen 400 en 800 W/m² buitenstraling met een puls van 10 sec aan en een pauzetijd van 2 minuten.

De aantasting van Colletotrichum was verminderd tov het winteronderzoek. Dit komt waarschijnlijk door een lager ingestelde EC gift (1,9 om 1,4 mS/cm) en een lagere mmol N-gift. Hogere EC en/of hogere N gift lijkt dus meer problemen te geven met Colletotrichum. Dit gold voor alle afdelingen.

In dit onderzoek zijn blijkens de versgewichten aan het einde van het onderzoek opvallend genoeg weinig verschillen tussen wel en niet CO₂ doseren. Lichter telen komt bij fase 3 er wél als beste uit met 7% meer drooggewicht als de controle. Opvallend genoeg was ook aan het eind van het onderzoek zichtbaar dat in de afdeling zonder extra CO₂ en zonder extra licht de mooiste planten stonden. Het blad was hier het mooist van kleur en 'bulten' (gebarsten cellen aan de randen van de onderkant van het blad) waren hier nauwelijks zichtbaar. In de lichtste afdeling waren de planten het lichtst van kleur en waren de meeste 'bulten' aan de onderkant van het blad zichtbaar. De oorzaak hiervoor moet gezocht worden in het feit dat CO₂ doseren (overdag altijd aangeweest) niet op iedere dag gunstig uitpakt bij lichter telen. Als het bijv 28°C is, kan dit nadelig uitpakken voor de groei, waardoor het gewas bijv lichter van kleur wordt en/of 'bulten' geeft. In het onderzoek is er tot 32°C kastemperatuur gedoseerd en deze temperatuur is nooit overschreden ten tijde van het onderzoek. CO₂ heeft dus altijd, ook op lichte dagen, aangestaan. Dit heeft de groei op extreem lichte dagen waarschijnlijk negatief beïnvloed.

Met de Licor 6400 meter zijn door Plant Dynamics gedurende het tweede onderzoek in juni 2009 op een viertal dagen fotosynthesemetingen uitgevoerd. Met deze metingen wordt op één blad met een gesloten meetkop gemeten hoeveel CO₂ opgenomen wordt, waaruit afgeleid wordt hoeveel fotosynthese er plaatsvindt. Opvallende is dat jong volgroeid blad 2 keer zoveel fotosynthesecapaciteit heeft als oud blad dat eronder zit. Verder blijkt tussen 350 ppm en 800 ppm de fotosynthesecapaciteit grofweg te verdubbelen. Waarom dit in het onderzoek niet zo sterk naar voren komt, komt door het feit dat de groei optimaliseren van één blad makkelijker is dan de groei optimaliseren van complete planten.

Na afloop van het onderzoek heeft een economische evaluatie plaatsgevonden van de kosten/baten van het CO₂ doseren in Medinilla. Deze berekening is opgesplitst in ketel

CO₂, WKK-CO₂ en zuivere CO₂ van derden (Ocap en/of aparte tank). Uit praktijkcijfers blijkt dat met een CO₂ doseerhoeveelheid van 8,6 kg/m².jaar een CO₂ gehalte wordt gerealiseerd van 887 ppm.

Uitgaande van de resultaten van het onderzoek kan er door CO₂ doseren in Medinilla een toename van, met name vegetatieve groei, worden gerealiseerd van gemiddeld 9%. Als de helft hiervan in extra productie wordt omgezet is berekend of er bij 4,5% meer productie het rendabel is CO₂ te doseren. Uit de gemaakte berekeningen blijkt dat CO₂ doseren rendabel is in de teelt van Medinilla. Hierbij moet echter wel voorkomen worden dat er bladschaden optreedt. Van CO₂ is namelijk bekend dat bij verkeerde toepassing de plant meer stress oploopt en dus gewasschade op kan treden. CO₂ doseren is dus met name rendabel als dit slim wordt gedoseerd.

1 Inleiding en doel

Medinilla is een gewas dat een specifieke plaats inneemt binnen het sortiment potplanten en is daarmee een aanwinst op het totale sortiment planten dat wij in Nederland telen. De toename in omzet en productie aantallen zijn het afgelopen jaar sterk gestegen. Een belangrijk vraagstuk in de teelt van Medinilla is de inzet van CO₂. Is het rendabel om CO₂ te doseren in Medinilla en op welke wijze kan CO₂ dan zo efficiënt mogelijk ingezet worden. Met andere woorden welk niveau CO₂ moet aangehouden worden in relatie tot temperatuur, RV/VPD en licht.

De probleemstelling en vraagstelling bij de Palmentelers is vergelijkbaar met die van de Medinilla telers. Medinilla wordt, net als Palmen, bij lage lichtniveaus (180 – 360 $\mu\text{mol/m}^2\cdot\text{s}$) geteeld bij vergelijkbare klimaatomstandigheden. Om deze reden is het verzoek gekomen om binnen PT projectnr. 13306 'Onderzoek naar effecten en economische haalbaarheid van toepassing CO₂ in de teelt van Palmen' het gewas Medinilla extra mee te nemen. In dit onderzoek is namelijk voldoende kasruimte om het gewas Medinilla erbij op te nemen. Om echter de vraag voor de Medinilla telers goed te kunnen beantwoorden was het zeer wenselijk om ook kwantitatieve gegevens te verzamelen. Daarnaast kan middels fotosynthese metingen en CO₂ respons curven snel inzicht verkregen worden in meer plantfysiologische behoeftes aan CO₂ van Medinilla.

De teelt van Medinilla vindt plaats onder lage lichtniveaus. Onder lichtrijke omstandigheden is CO₂ in de meeste teelten de beperkende factor en zijn effecten van CO₂ veelal groot. Wanneer deze lichtrijke omstandigheden worden weg geschermd is het onduidelijk welk effect met het extra doseren van CO₂ wordt bewerkstelligd op groei, teeltduur en eventueel kwaliteit. Naast de effectiviteit van de gedoseerde CO₂ is ook de kosten/baten verhouding van de gedoseerde CO₂ onduidelijk. Wanneer liggen de kosten van doseren hoger dan de baten van meer groei c.q. teeltduur verkorting.

Mogelijk kan Medinilla bij een hoger lichtniveau worden geteeld als de luchtvochtigheid voldoende op peil blijft en de huidmondjes niet gaan sluiten. D.m.v. een nevelinstallatie kan de luchtvochtigheid verhoogd worden met als doel de verdampingsstress te voorkomen. Voor opname van CO₂ is de openingstoestand van de huidmondjes van essentieel belang. Meer kennis en inzicht hierover kan bijdragen om de hele teelt van Medinilla op een "hoger plan" te tillen. Voor de economische haalbaarheid van CO₂ dosering kan dit een groot verschil betekenen.

De doelstelling van dit project is onderzoek naar de effecten van extra CO₂ en economische haalbaarheid van diverse vormen van CO₂ toediening in de teelt van Medinilla.

Te bereiken resultaten:

- Inzicht in mogelijkheden van teeltduurverkorting en kwaliteitsverbetering door extra CO₂ in de teelt van Medinilla.
- Vergroting van kennis mbt toepassingswijze van CO₂ in de teelt van Medinilla in relatie tot temperatuur, licht en RV/VPD.
- Overzicht van de economische kosten en baten van diverse vormen van CO₂ toediening.
- Concreet advies op welke wijze CO₂ het beste toegepast kan worden in de teelt van Medinilla.

Het onderzoek bestaat uit 3 onderdelen:

- Onderzoek in proefkassen
- Fotosynthese metingen
- Economische berekening

Op verzoek vanuit de telersgroep is aanvullend een groeipuntanalyse uitgevoerd en is een houdbaarheidsonderzoek verricht na afloop van de kasproef.

Het onderzoek is uitgevoerd in nauw overleg met de telersgroep van Medinilla telers.

2 Groeipuntanalyse

2.1 Inleiding

Medinilla is een tropische plant en heeft dus behoefte aan warmte, schaduw, maar mag niet te vochtig geteeld worden. Direct zonlicht moet men zeker in de zomer vermijden. In het algemeen is een moeilijke teelt en dan met name de bloei is lastig te regelen.

Medinilla moet droog geteeld worden. Bij een te vochtige bodem beginnen de wortels te rotten. Uiteraard is er tijdens de bloei wel meer behoefte aan vocht. De vermeerdering vindt plaats door middel van kopstek (2 bladeren met groeipunt). De groei van een Medinilla vindt plaats in verdiepingen of etages. Het oppotten gebeurt hoofdzakelijk in een 19 cm pot. Na het bewortelen is de teelt veelal verdeeld in een drietal fasen gerelateerd aan de ontwikkeling van de verschillende verdiepingen of etages. Fase 1 betreft de aanleg van de eerste etage, fase 2 de aanleg van de 2de etage en fase 3 de bloemknopaanleg en bloemuitgroei. Het aantal etages en daarmee het aantal bloeibare scheuten zijn bepalend voor de hoogte en aantal bloeiwijzen.

In de vegetatieve fasen (1^e en 2^e fase) kan het aantal scheuten per groeipunt variëren. Veelal ontstaan er 2 scheuten uit een groeipunt. Bij de derde fase kan er volgens de ervaringen 1 bloeiwijze per groeipunt verwacht worden. Er zijn echter ook planten c.q. groeipunten die meerdere bloeiwijzen kunnen geven, dit komt echter zeer weinig voor. Het is onduidelijk hoe het aantal uitgegroeide scheuten en bloeiwijzen beïnvloed kan worden.

In eerste instantie is een groeipuntanalyse uitgevoerd door de groeipunten van een aantal planten in diverse stadia nader te bekijken en analyseren. Het betrof hier planten in een 19 cm pot met 3 genoemde etages.

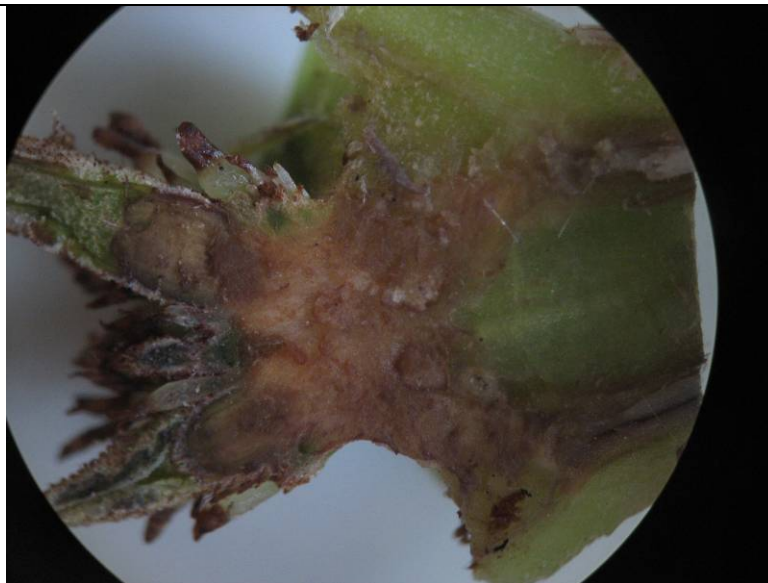
2.2 Start fase 1 kopstek met 2 bladeren

Planten bij aanvang van fase 1 betreffen veelal uit bewortelde kopstekken bestaande uit 2 bladeren en een groeipunt.

Tabel 1 Foto overzicht eerste fase

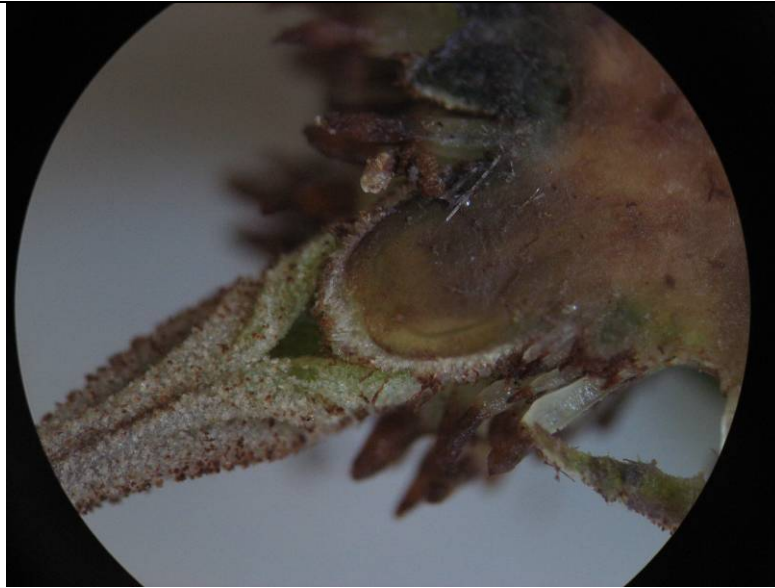

Eerste fase

Lengtedoorsnede groeipunt (15x)

Het groeipunt heeft (vaak) 2 zichtbare scheuten. Deze foto geeft een lengtedoorsnede. In het groeipunt is geen duidelijke structuur zichtbaar. Het donkere weefsel onderin de scheuten is waarschijnlijk deelweefsel (nog niet gedifferentieerd). Tussen beide scheuten in lijkt het erop alsof er nog een scheut in aanleg is.

Lengtedoorsnede groeipunt (20x)

Deze foto geeft duidelijk overzicht van de doorsnede van een scheut. Een van de 2 bladeren per scheut is opgerold nog zichtbaar.

2.3 Start fase 2 na aanleg 1^e verdieping

Planten bij aanvang van fase 2 betreffen veelal planten met 1 verdieping bestaande uit 2 uitgelopen scheuten. Elke scheut bezit een tweetal bladeren met een groeipunt.

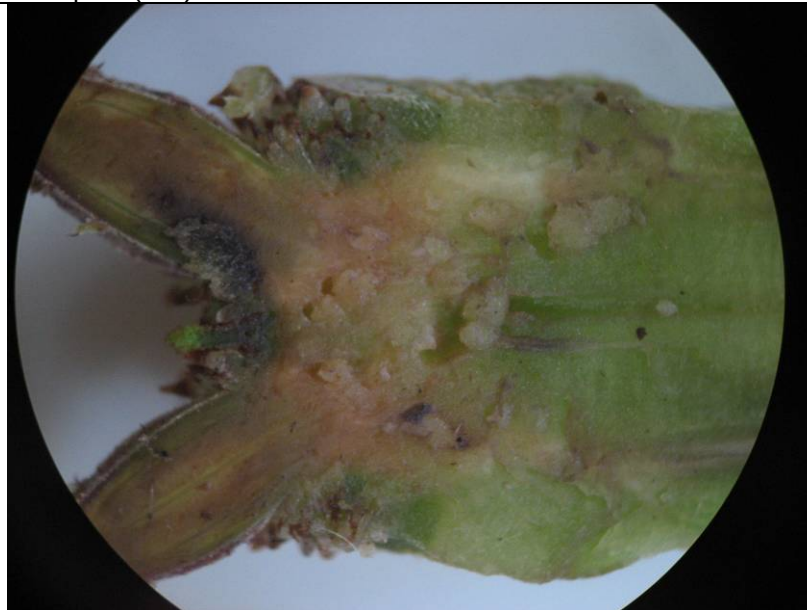
Tabel 2 Foto overzicht tweede fase

Tweede fase	
	Elk groeipunt heeft vaak 2 scheuten. Dit zijn nog vegetatieve scheuten.
Groeipunt met scheuten	

Groeipunt (15x)

Na lengtedoorsnede is vaak geen duidelijke structuur te zien, behalve het donkergekleurde weefsel onderin de scheuten.

Groeipunt (15x)

Soms is een kruimelige structuur zichtbaar in het centrum van het groeipunt.

2.4 Start fase 3 na aanleg 2^e verdieping

Planten bij aanvang van fase 3 betreffen veelal planten met 2 verdiepingen. De eerste verdieping bestaat uit 2 scheuten. De 2^e verdieping bestaat uit 2 x 2 scheuten. Elke scheut bezit een tweetal bladeren met een groeipunt.

Tabel 3 Foto overzicht derde fase

Derde fase

Groeipunt derde fase

In dit stadium wordt de plant geforceerd om te gaan bloeien. Na verwijderen van de bladeren is onderstaande foto ontstaan. In het centrum is de kleur donkerrood met een dunne streep over de hele breedte van het groeipunt.

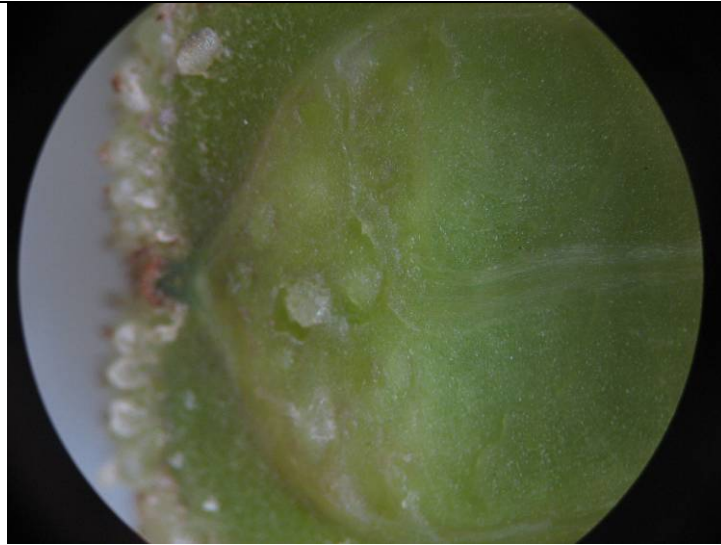
Lengtedoorsnede recht over de rode streep op het groeipunt (15x)

Wanneer een lengtedoorsnede wordt gemaakt met de rode streep mee dan ontstaat het volgende beeld.

Lengtedoorsnede haaks op de rode streep op het groeipunt (15x)

Meer wordt zichtbaar wanneer de lengtedoorsnede haaks op de rode streep wordt gemaakt. Onder het rode uitloperje bevindt zich deelweefsel. Verticaal onder de uitloper is een rechte lijnige structuur zichtbaar, mogelijk een vaatbundel. Niet meer dan 1 uitloper per groeipunt is waargenomen.

Generatief groeipunt (25x)

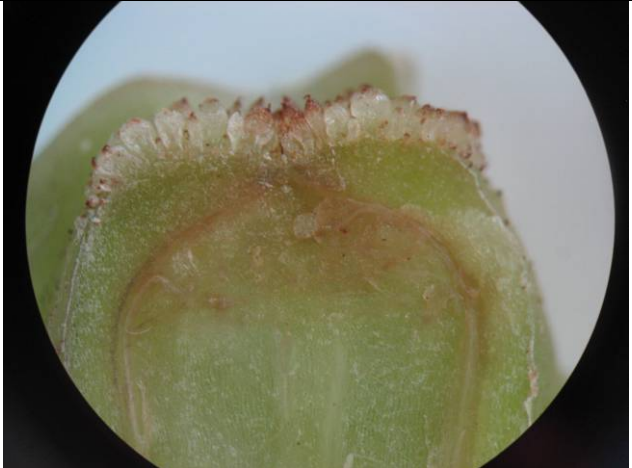
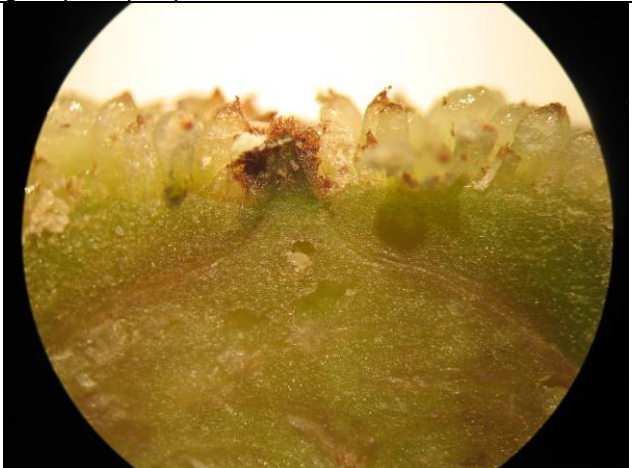
Aanvullend zijn meerdere uiteenlopende scheuten van jong naar oud (respectievelijk plantnummer 1 tot en met 4) uit fase 3 bekeken onder binoculair en microscoop. Jonge planten (plantnr. 1) uit deze fase hebben lichtgroen blad op de derde etage en het groeipuntje is nog heel pril. Oudere planten uit deze fase hebben donkergroen blad op de derde etage en in het centrum van het groeipunt is een rood stipje of al een uitlopend groeipunt zichtbaar (plantnr. 4).

Dwarsdoorsneden van groeipunten zijn geanalyseerd om te achterhalen op welk moment een groeipunt zichtbaar generatief is. Een plant uit fase 3 heeft over het algemeen ca 4 tot 6 groeipunten die volgens de ervaringen 1 bloem per groeipunt geeft.

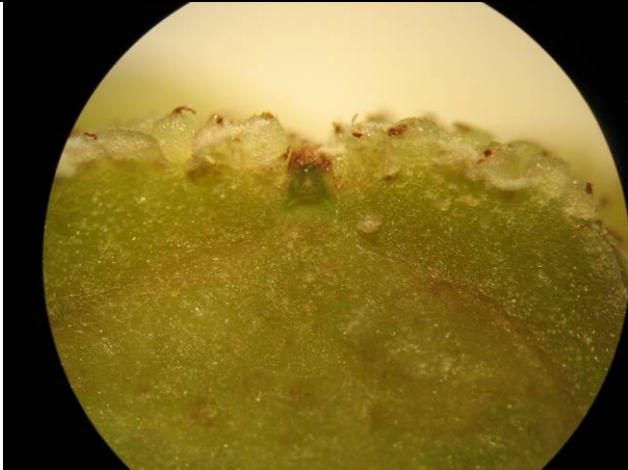
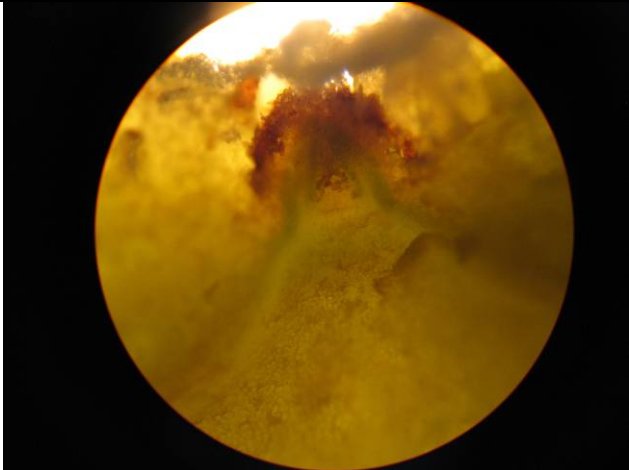
Een groeipunt wordt zichtbaar wanneer de lengtedoorsnede haaks op de rode streep op het groeipunt wordt gemaakt en exact in het centrum.

Tabel 4 Foto overzicht plant 1 heeft geen zichtbaar generatieve groeipunten

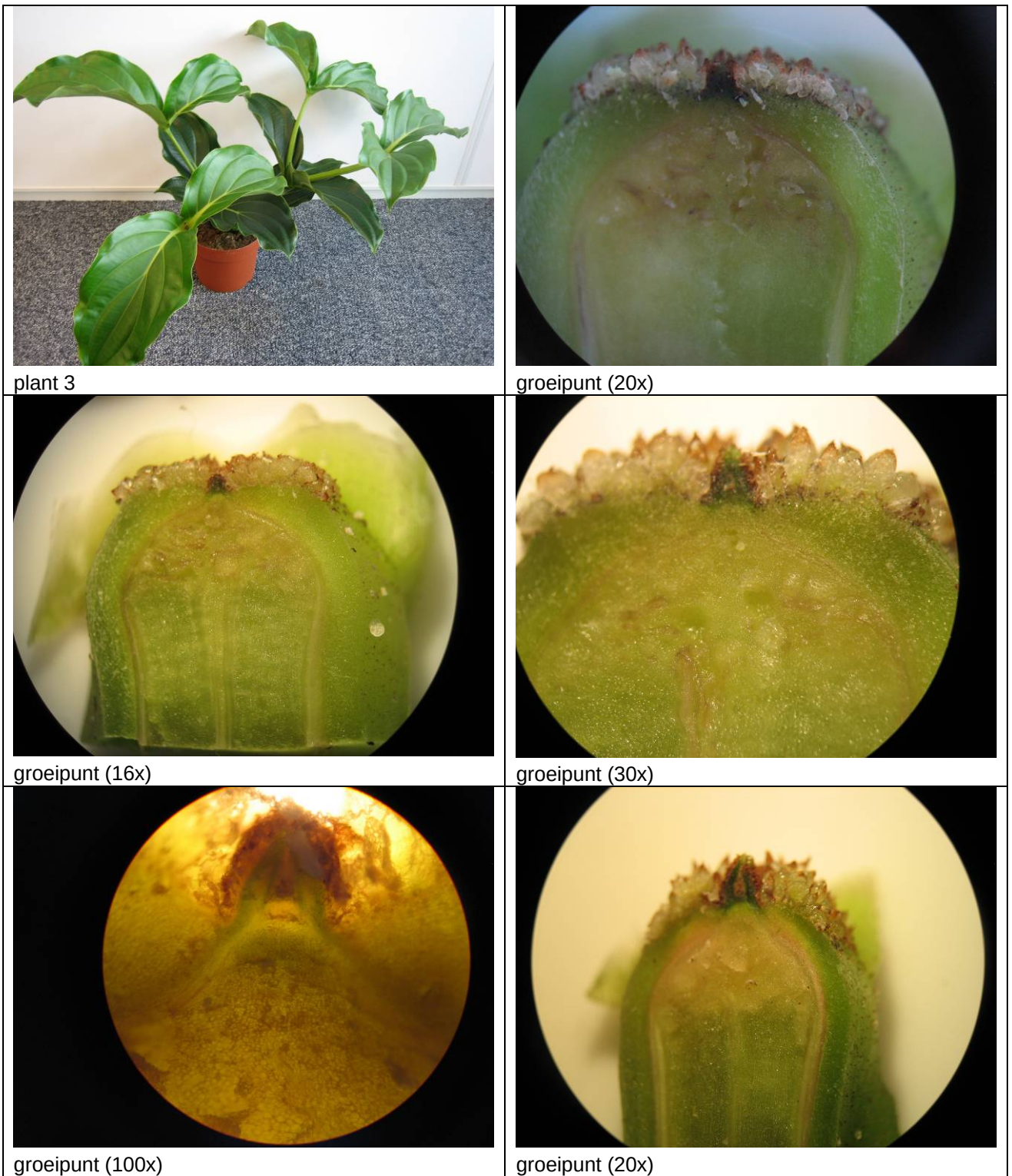
Plant 1	groeipunt
dwarsdoorsnede (20x)	groeipunt (20x)
groeipunt (20x)	groeipunt (40x)

Tabel 5 Foto overzicht plant 2 heeft geen zichtbaar generatieve groeipunten

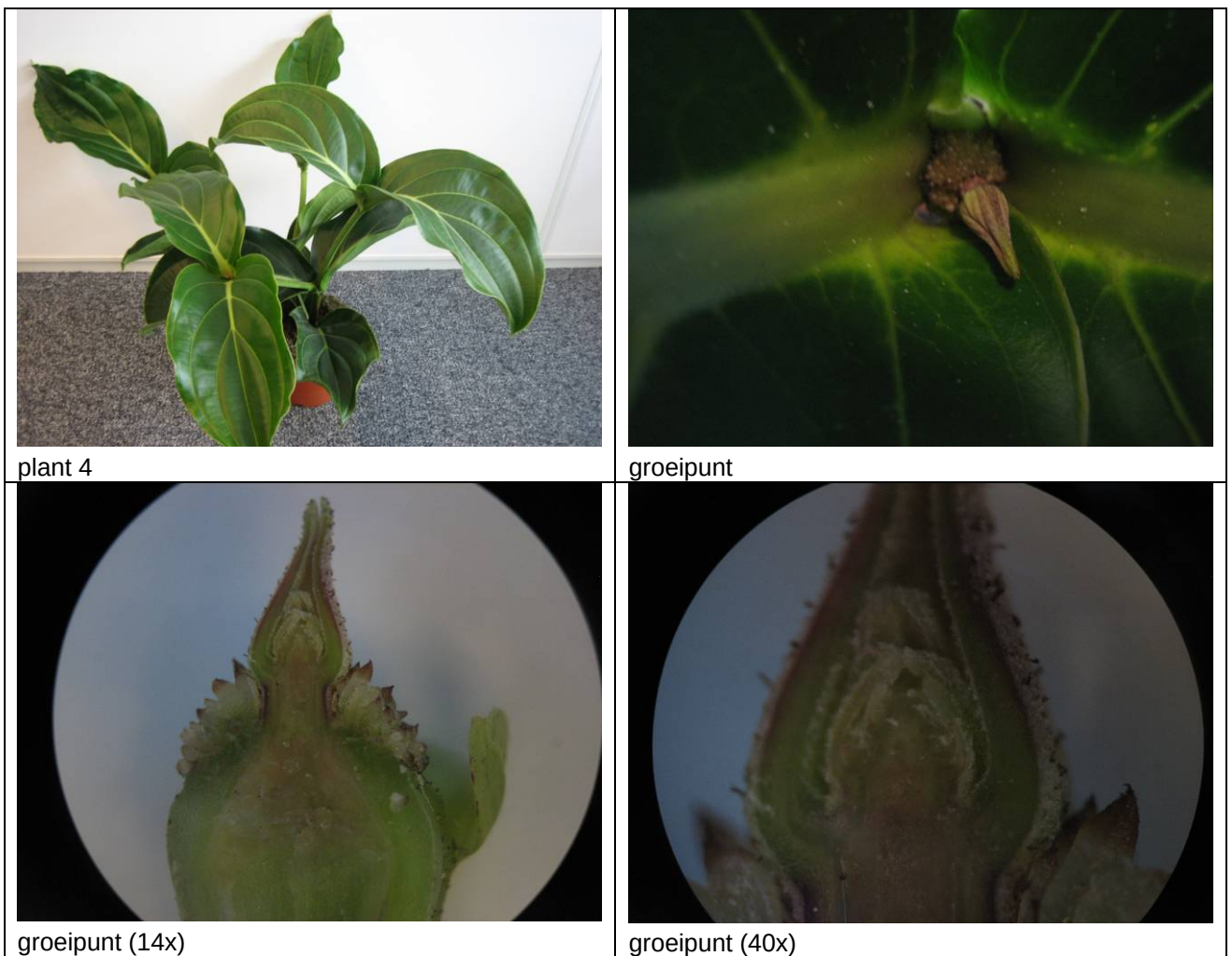
Plant 2	groeipunt
groeipunt (20x)	groeipunt (40x)
groeipunt (100x)	

Tabel 6 Foto overzicht plant 3 heeft geen zichtbare generatieve groeipunten

Tabel 7 Plant 4 heeft zichtbare generatieve groeipunten

Bij plant 4 zijn de generatieve groeipunten ook met het blote oog zichtbaar. Geconcludeerd kan worden dat van planten uit fase 3 bij het ontbreken van uitlopende groeipunten geen generativiteit vastgesteld kan worden.

3 Materiaal en methoden onderzoek in proefkassen

3.1 Algemeen

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in het Fieldlab Glastuinbouw gevestigd in de demokwekerij in Honselersdijk. Er zijn 2 proeven in de proefkassen uitgevoerd. Er is een winterproef (jan – april 2009) en een voorjaars/zomerproef (april - juli 2009) uitgevoerd. In de winterteelt is de proef uitgevoerd in 2 vergelijkbare kasafdelingen. In het voorjaar/zomer zijn 3 vergelijkbare kasafdelingen aangehouden. De proeven zijn 10 weken aangehouden.

3.2 Plantmateriaal

Het onderzoek is uitgevoerd met het gewas *Medinilla magnifica*. Daarnaast hebben diverse Palmen en *Dieffenbachia* in het onderzoek meegelopen. Om het effect in de verschillende teeltstadia bij *Medinilla* vast te leggen zijn meerdere partijen aangehouden. In tabel 8 en tabel 9 zijn de verschillende *Medinilla* weergegeven die in het onderzoek zijn toegepast.

Tabel 8 Overzicht plantmateriaal Medinilla proef 1

Medinilla Proef 1	Behandeling	Blok 1	Blok 2
Medinilla Fase 1	Controle	M9	M10
	+CO ₂	M3	M4
Medinilla Fase 2	Controle	M7	M11
	+CO ₂	M1	M5
Medinilla Fase 3	Controle	M8	M12
	+CO ₂	M2	M6

Tabel 9 Overzicht plantmateriaal Medinilla proef 2

Medinilla Proef 1	Behandeling	Blok 1	Blok 2
Medinilla Fase 1	Controle	M15	M16
	+CO ₂	M3	M4
	+CO ₂ + RV	M9	M10
Medinilla Fase 2	Controle	M13	M17
	+CO ₂	M1	M5
	+CO ₂ + RV	M7	M11
Medinilla Fase 3	Controle	M14	M18
	+CO ₂	M2	M6
	+CO ₂ + RV	M8	M12

Fase 1 is het aanleggen van de eerste vegetatieve etage, fase 2 het aanleggen van de tweede vegetatieve etage en fase 3 de generatieve etage (bloei).

3.3 Accommodatie

Het onderzoek heeft plaatsgevonden in het Fieldlab Glastuinbouw in Honselersdijk. In de winterteelt is de proef uitgevoerd in 2 vergelijkbare kasafdelingen van 8 x 22 m = 176 m². In het voorjaar/zomer zijn 3 dezelfde vergelijkbare kasafdelingen van 176 m² aangehouden. Alle afdelingen bestonden uit 1 tralie van 8 meter breed. De proefafdelingen waren voorzien van drie teelbedden van 2 x 20 m. De bedden bestonden uit gaasbodems met mazen van 5 x 5 cm. Op de gaasbodems is wit gronddoek gelegd alvorens de planten erop te plaatsen. De planten krijgen met de slang water met voeding. Voor Medinilla is een aangepast bemestingsschema aangehouden (zie bijlage 1). Per bed is in het midden een CO₂ darm gemonteerd waarmee gedoseerd is.

3.4 Proefopzet en teeltgegevens winterproef

In de winterperiode is het onderzoek uitgevoerd in 2 vergelijkbare proefkassen. De volgende 2 behandelingen zijn aangehouden:

- Controle, zonder extra CO₂ toediening. Hier wordt het buitenlucht CO₂-niveau aangehouden. Om het CO₂ niveau voldoende laag te houden is besloten om de kassen met buitenlucht te verversen. Dit doormiddel van gevelventilatoren met daaraan luchtslurven onder de bedden.
- Met extra CO₂ toediening. In deze behandeling is een CO₂ niveau ingesteld van 900 ppm.

De planten zijn in week 2 in de proefkassen geplaatst. De CO₂ concentratie in de controle kas bleef echter te ver boven het buitenniveau. Hierdoor zijn een aantal aanpassingen in de kassen aangebracht. Dit waren:

- Extra afdichting van de wanden en luchtramen.
- Extra folie tussen de afdelingen.
- Extra ventilatie in de corridor.
- Aanzuiging van buitenlucht.

In week 5 bleken de gerealiseerde waarden van CO₂ voldoende laag te blijven in de controle kassen. Op dat moment is het onderzoek daadwerkelijk van start gegaan.

De volgende teeltgegevens zijn aangehouden.

- Temperatuur. Er is een temperatuur van 20/20°C D/N ingesteld. In week 12 is de stooktemperatuur verhoogd naar 21/21°C D/N met als reden de toenemende lichtsom.
- Luchting. In het begin van de proef is de luchting ingesteld op 28°C. In week 11 is deze verlaagd naar 26°C om de kastemperatuur niet teveel te laten oplopen.
- Watergift en bemesting. Er is handmatig water gegeven met een broeskop. Na het watergeven met voeding is de Medinilla nog nagegoten met schoonwater om bladverbranding te voorkomen. De watergift EC was 1,6 tot 1,9 mS/cm en een pH van 5,5 deze is later verlaagd naar 5,0. De gehanteerde bemestingschema's staan weergegeven in bijlage 1.
- Schermen. Tot aan week 10 is er boven de 300 W/m² straling buiten geschermd met een LS-10 schermdoek. In week 10 is een krijtscherm (40%) aangebracht op

het kasdek van beide afdelingen. Het moment van schermen is daarna aangepast tot 500 W/m² straling buiten. Dit bleek na analyse van de PAR-waarden te hoog te zijn waarna de sluitingswaarde verlaagd is naar 350 W/m². In week 13 is er nog een extra laag (40%) krijt aangebracht.

3.5 Proefopzet en teeltgegevens voorjaars/zomerproef

In de voorjaars/zomerproef is het onderzoek uitgevoerd in 3 vergelijkbare proefkassen. De volgende 3 behandelingen zijn aangehouden:

- Controle, zonder extra CO₂ toediening. Hier wordt het buitenlucht CO₂-niveau aangehouden. Om het CO₂ niveau voldoende laag te houden is d.m.v. gevelventilatoren met daaraan luchtslurven onder de bedden de kaslucht ververst.
- Met extra CO₂ toediening. In deze behandeling is een CO₂ niveau ingesteld van 600 - 800 ppm.
- Met extra CO₂ toediening gecombineerd met meer licht en verneveling. In deze behandeling is een CO₂ niveau ingesteld van 600 - 800 ppm.

De planten zijn in week 17 in de proefkassen geplaatst. Vooraf is het LS-10 schermdoek vervangen door XLS16F. De lichtdoorlatendheid van dit doek is beduidend minder. Naast het krijtdek is boven de 400 W/m² straling buiten geschermd met het XLS16F in de controle kas en in de kas met extra CO₂. In de afdeling waar meer licht werd toegelaten is geschermd bij 900 W/m² straling buiten. Aan de hand van de gerealiseerde gegevens is dit aangepast waarbij het scherm boven de 600 W/m² in stappen dicht loopt. Bij 750 W/m² lag het scherm op 35% dicht en bij 900 W/m² op 70%. Getracht is het maximaal aantal $\mu\text{mol/m}^2\cdot\text{s}$. wat dan in de afdeling mag komen te beperken tot 300 $\mu\text{mol/m}^2\cdot\text{s}$.

In de afdeling waarin ook later geschermd is, is ook een vernevelinginstallatie aangelegd. Het betrof een installatie van Pomp met R.V.S. leiding met op iedere 10 m² één nozzle (sproeidop). De druppelgrootte is 5 micron. De druk in de installatie bedraagt 100 bar. Daarnaast is de regeling ingesteld op 10 sec sproeien en een wachttijd van 2 minuten als de RV onder de streefwaarde van 68% kwam. De wachttijd werd automatisch verkort als de RV verder onder de streefwaarde daalde. Tussen een range van 400 - 800 W/m² straling wordt de streefwaarde RV verhoogd met 12%. Bij 400 W/m² was de streefwaarde 68% en bij 800 W/m² werd deze proportioneel verhoogd naar 80%.

De volgende teeltgegevens zijn aangehouden.

- Temperatuur. Er is een temperatuur van 21/21°C D/N ingesteld.
- Luchting. Er is een ventilatietemperatuur van 26°C aangehouden met een lichtverlaging. Deze hield in dat boven de 800 W/m² instraling de ventilatietemperatuur met 3°C werd verlaagd. Omdat de temperatuur bij erg zonnige dagen niet de 28°C bereikte is de lichtverlaging voor een deel uitgeschakeld. Hierdoor is het gewenste CO₂ gehalte beter behouden.
- Watergift en bemesting. De watergift EC was 1,4 tot 1,9 mS/cm en een pH van 5,5. Deze is later verlaagd naar 5,0. De Medinilla zijn nagebroesd. Tijdens de proef is d.m.v. een literteller de watergift bijgehouden, om zo een gelijkmatige watergift te creëren. De gehanteerde bemestingschema's staan in bijlage 1.

3.6 Waarnemingen

Er zijn per proef 3 beoordelingen uitgevoerd. Dit was bij aanvang, halverwege de proef na 5 weken en aan het einde van de proef, na 10 weken.

Bij aanvang van de teelt:

- Planten in het netto proefvak zijn geselecteerd op grootte en aantal scheuten.
- Per partij is een kwaliteitsbeoordeling uitgevoerd mbt de stand van het gewas.
- Per partij is het vers- en drooggewicht bepaald.
- Er zijn foto's gemaakt van het uitgangsmateriaal.

Tussenbeoordeling na 5 weken:

- Per proefbehandeling is een grondmonster genomen.
- Per proefveld is de gewasontwikkeling gevolgd.

Eindbeoordeling:

- Per proefveld is een kwaliteitsbeoordeling uitgevoerd mbt de stand van het gewas.
- Per proefveld is het vers- en drooggewicht bepaald.
- Per proefbehandeling is een grondmonster genomen.
- In de eerste proef zijn van beide behandelingen planten naar het testcentrum van veiling FloraHolland gebracht om de houdbaarheid te testen.

Klimaatbeoordelingen:

- M.b.v. dataloggers is het gerealiseerde klimaat (temperatuur, P.A.R.-licht, RV en CO₂) per CO₂-behandeling geregistreerd. De gegevens zijn per minuut gemeten, het gemiddelde daarvan is per 5 minuten vastgelegd.

Foto's:

- Van alle partijen zijn bij aanvang, halverwege en bij de eindbeoordeling foto's gemaakt om een goede vergelijking van gewaskleur c.q. gewasstand te kunnen bepalen.

3.7 Verwerking

De behandelingseffecten zijn met behulp van variantie-analyse getoetst. Hierbij is gebruik gemaakt van het statistische programma GenStat. Er is getoetst met een onbetrouwbaarheid van 5% ($P < 0,05$).

3.8 Economische berekening

Na afloop van het onderzoek heeft een economische evaluatie plaats gevonden van de kosten/baten verhouding van CO₂ doseren. Deze berekening is opgesplitst in zuivere CO₂, OCAP CO₂, ketel CO₂ en WKK CO₂.

4 Resultaten winterproef

4.1 Klimaatrealisatie

In figuur 1 en figuur 2 zijn de gegevens van de klimaatlogger met de gerealiseerde temperatuur, RV, PAR-licht en CO₂ niveaus weergegeven. In tabel 10 zijn de weekgemiddelden weergegeven en in tabel 11 is dit nader uitgesplitst in dag en nachtgegevens. In bijlage 2 staan de overige klimaatwaarnemingen verder uitgesplitst. De verschillen in CO₂ tussen de behandelingen zijn wel duidelijk zichtbaar, met name overdag. Met betrekking tot gerealiseerde temperatuur, RV en PAR-licht zijn de verschillen gering tussen de behandelingen.

Tabel 10 Overzicht gemiddelde klimaatdata proef 1

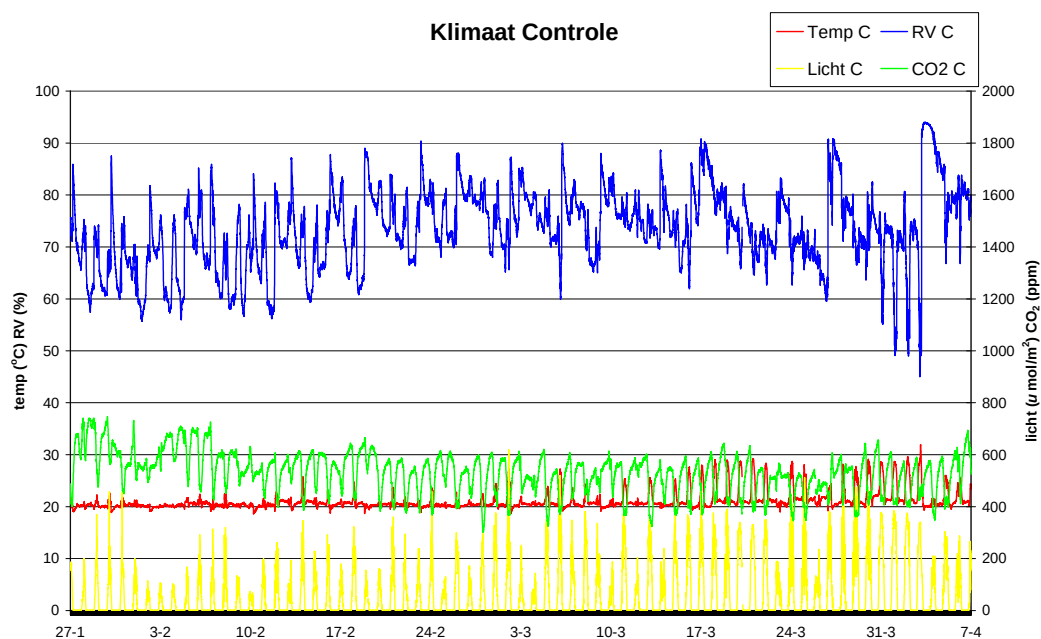
weken lopen van dinsdag 12.00 uur tot dinsdag 12.00 uur

	temperatuur		RV		PAR-licht		CO ₂	
	Controle	+CO ₂	Controle	+CO ₂	Controle	+CO ₂	Controle	+CO ₂
wk 5	20.2	19.9	67.4	68.4	35.1	38.6	601.2	814.6
wk 6	20.4	20.0	67.8	71.2	28.6	32.8	601.8	841.3
wk 7	20.7	20.2	70.5	74.8	38.4	41.3	539.7	809.3
wk 8	20.5	20.2	74.8	78.0	40.4	43.4	536.4	829.9
wk 9	20.6	20.5	76.6	76.6	54.7	58.6	517.0	792.2
wk 10	20.8	20.5	76.2	76.6	56.6	58.6	509.6	769.0
wk 11	21.1	20.8	75.5	76.6	67.0	68.5	503.1	751.5
wk 12	22.3	22.1	76.0	74.1	87.8	87.6	505.9	749.6
wk 13	22.2	21.9	73.5	73.0	86.9	88.0	495.5	751.6
wk 14	22.4	22.4	76.5	74.4	89.1	88.1	509.7	666.7
gem	21.1	20.9	73.5	74.4	58.4	60.5	532.0	777.6

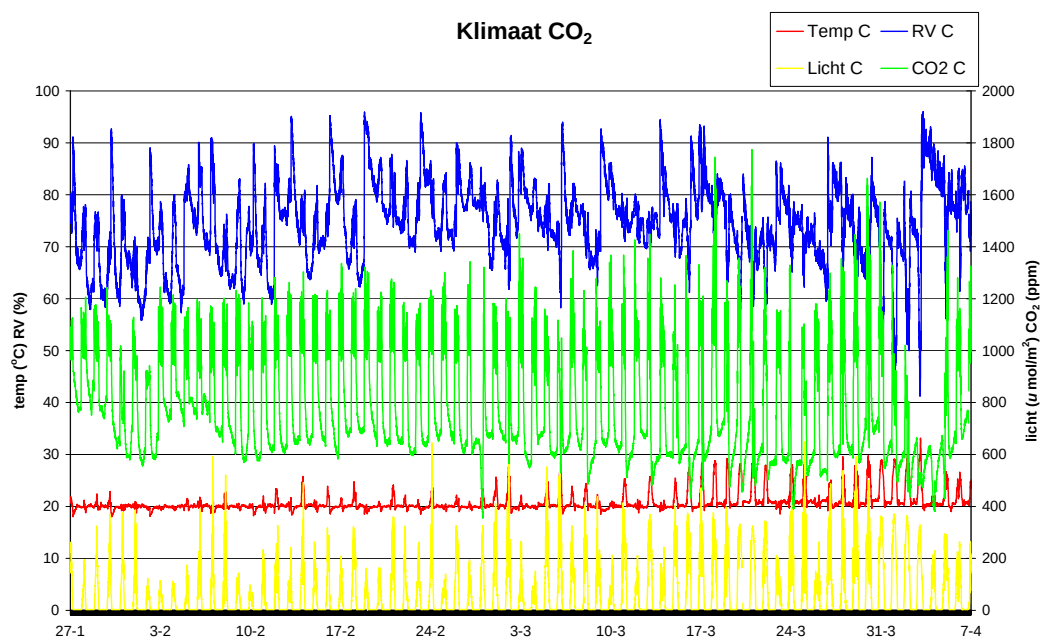
Tabel 11 Overzicht gerealiseerde CO₂ gegevens dag en nacht proef 1

Dagdeel loopt van 6.00 - 18.00 uur

CO ₂	dag		nacht		gem	
	Controle	+CO ₂	Controle	+CO ₂	Controle	+CO ₂
wk 5	585.4	925.2	617.1	704.0	601.2	814.6
wk 6	577.4	947.9	626.3	734.6	601.8	841.3
wk 7	518.3	955.5	561.2	663.1	539.7	809.3
wk 8	502.7	975.6	569.9	684.7	536.4	829.9
wk 9	477.8	906.5	556.1	677.9	517.0	792.2
wk 10	487.8	911.7	531.3	626.3	509.6	769.0
wk 11	474.5	893.2	531.7	609.8	503.1	751.5
wk 12	483.0	897.5	528.5	603.4	505.9	749.6
wk 13	470.4	899.3	520.6	604.6	495.5	751.6
wk 14	483.0	734.7	536.4	598.9	509.7	666.7
gem	506.1	904.7	557.9	650.7	532.0	777.6

Figuur 1 Gerealiseerd klimaat controle afdeling

Figuur 2 Gerealiseerd klimaat afdeling met extra CO₂

4.2 Bemesting

Tijdens de proef zijn halverwege en aan het eind grondmonsters genomen en geanalyseerd. In tabel 12 en tabel 13 zijn de resultaten hiervan weergegeven.

Tabel 12 Grondanalyses tussenbeoordeling week 10 proef 1 Medinilla

Fase	Behandeling	NH ₄	K	Na	Ca	Mg	NO ₃	Cl	S	HCO ₃	P	Si*
		mmol/l										
Fase 1	+CO ₂	0.1	2.6	0.7	2.6	1.7	8.4	0.9	1.0	< 0.1	0.85	0.08
Fase 1	Controle	0.1	2.2	0.5	1.8	1.2	6.0	0.5	0.8	< 0.1	0.57	0.07
Fase 2	+CO ₂	0.2	3.6	0.8	3.6	1.9	9.1	0.9	2.0	< 0.1	1.12	0.10
Fase 2	Controle	0.1	2.6	0.5	1.9	0.9	5.9	0.8	0.9	< 0.1	0.67	0.05
Fase 3	+CO ₂	0.2	2.6	1.0	2.7	1.6	4.7	1.5	2.9	< 0.1	0.81	0.07
Fase 3	Controle	0.2	2.4	0.8	2.2	1.3	4.1	1.3	2.4	< 0.1	0.70	0.07

Fase	Behandeling	EC	pH	Fe	Mn	Zn	B	Cu	Mo*
		mS/cm		μmol/l					
Fase 1	+CO ₂	1.3	4.9	20.0	2.0	1.9	1.7	0.1	< 0.1
Fase 1	Controle	1.0	4.8	12.0	1.3	1.1	< 1.0	0.1	< 0.1
Fase 2	+CO ₂	1.6	4.4	37.0	5.4	2.8	1.9	0.2	< 0.1
Fase 2	Controle	1.0	4.5	19.0	3.2	1.5	1.2	0.1	< 0.1
Fase 3	+CO ₂	1.4	3.2	37.0	2.3	4.0	1.2	0.3	< 0.1
Fase 3	Controle	1.2	3.4	32.0	2.2	3.0	1.7	0.2	< 0.1

Tabel 13 Grondanalyses eindbeoordeling week 15 proef 1 Medinilla

Fase	Behandeling	NH ₄	K	Na	Ca	Mg	NO ₃	Cl	S	HCO ₃	P	Si*
		mmol/l										
Fase 1	+CO ₂	0.1	2.7	0.6	2.1	1.3	6.1	1.0	0.7	< 0.1	0.77	0.05
Fase 1	Controle	< 0.1	2.7	0.6	2.3	1.5	7.1	1.0	0.8	< 0.1	0.81	0.06
Fase 2	+CO ₂	0.3	3.2	0.6	2.4	1.3	6.2	1.0	1.4	< 0.1	0.93	0.05
Fase 2	Controle	0.2	2.5	0.4	1.9	0.9	4.2	1.0	1.0	< 0.1	0.87	0.03
Fase 3	+CO ₂	0.4	3.7	1.1	2.8	1.6	4.8	1.9	2.8	< 0.1	1.08	0.06
Fase 3	Controle	0.4	3.0	0.8	1.9	1.2	3.6	1.5	2.0	< 0.1	0.93	0.04

Fase	Behandeling	EC	pH	Fe	Mn	Zn	B	Cu	Mo*
		mS/cm		μmol/l					
Fase 1	+CO ₂	1.0	4.7	19	2.1	1.3	< 1.0	0.1	< 0.1
Fase 1	Controle	1.1	4.7	18	2.5	1.0	1.2	< 0.1	< 0.1
Fase 2	+CO ₂	1.1	4.3	29	4.7	1.6	< 1.0	0.2	< 0.1
Fase 2	Controle	0.9	4.3	28	3.8	1.5	< 1.0	< 0.1	< 0.1
Fase 3	+CO ₂	1.4	3.6	50	2.7	3.5	< 1.0	0.2	< 0.1
Fase 3	Controle	1.1	3.5	40	2.6	2.4	1.0	0.4	< 0.1

4.3 Gewasontwikkeling

Bij aanvang, halverwege de proef in week 10 en aan het einde in week 15 is de gewasontwikkeling vastgelegd middels foto's. Deze zijn weergegeven in de volgende fototabellen. Tevens is halverwege de proef in week 10 de knopontwikkeling vastgelegd. In alle behandeling is knopvorming zichtbaar. Het lijkt erop dat de knopvorming in de behandeling met extra CO₂ iets eerder start met de knopontwikkeling. Er is echter een grote spreiding tussen de planten. Aan het einde van de teelt blijkt dat de planten aangeleverd in stadium 3 duidelijk de meeste bloeiwijzen hebben ontwikkeld. Er is geen duidelijk verschil tussen de twee klimaatbehandelingen. Daarbij moet opgemerkt worden dat er een relatief vegetatief klimaat is aangehouden en de planten geen koude hebben gehad.

Gedurende de teelt trad hier en daar aantasting door *Colletotrichum* plaats. De aantasting trad met name op in de planten die aangeleverd zijn in stadium 2. In de afdeling waar CO₂ is gedoseerd trad meer aantasting door *Colletotrichum* op. Het is onduidelijk of dit direct te maken heeft met de CO₂ dosering. Mogelijk heeft het meer te maken met de watergift en de bemesting. Uit de grondanalyses bleek dat de EC en N gehalte in de kas met extra CO₂ duidelijk hoger was dan in de controle afdeling bij deze partij.

Figuur 3 Colletotrichum aantasting

Tabel 14 Foto overzicht plantmateriaal Medinilla proef 1

Fase 1 Top	Fase 1 Zij
Fase 2 Top	Fase 2 Zij
Fase 3 Top	Fase 3 Zij

Tabel 15 Foto overzicht tussenbeoordeling proef 1 in week 10

M10 Fase 1 CONTROLE Top	M10 Fase 1 CONTROLE Zij
M11 Fase 2 CONTROLE Top	M11 Fase 2 CONTROLE Zij
M12 Fase 3 CONTROLE Top	M12 Fase 3 CONTROLE Zij

M4 Fase 1 +CO₂ Top

M4 Fase 1 +CO₂ Zij

M5 Fase 2 +CO₂ Top

M5 Fase 2 +CO₂ Zij

M6 Fase 3 +CO₂ Top

M6 Fase 3 +CO₂ Zij

Tabel 16 Foto overzicht tussenbeoordeling knopontwikkeling proef 1 in week 10

M10 FASE 1 CONTROLE	M3 FASE 1 +CO ₂
M7 FASE 2 CONTROLE	M1 FASE 2 +CO ₂
M8 FASE 3 CONTROLE	M2 FASE 3 +CO ₂

Tabel 17 Foto overzicht eindbeoordeling proef 1 in week 15

M10 Fase 1 CONTROLE Top	M10 Fase 1 CONTROLE Zij
M7 Fase 2 CONTROLE Top	M7 Fase 2 CONTROLE Zij
M8 Fase 3 CONTROLE Top	M8 Fase 3 CONTROLE Zij

M3 Fase 1 +CO₂ Top

M3 Fase 1 +CO₂ Zij

M1 Fase 2 +CO₂ Top

M1 Fase 2 +CO₂ Zij

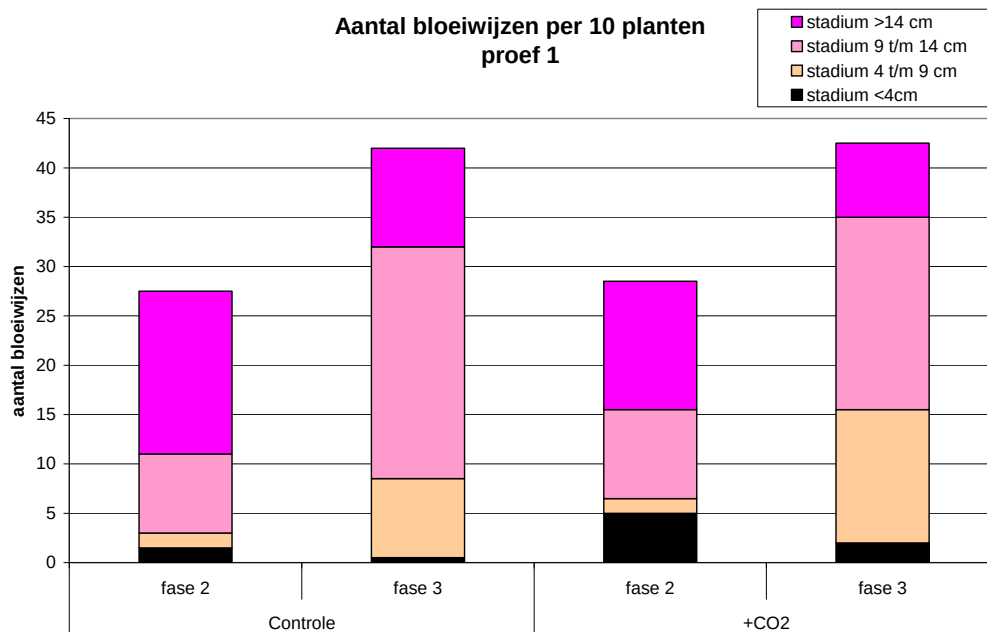

M2 Fase 3 +CO₂ Top

M2 Fase 3 +CO₂ Zij

Figuur 4 Aantal bloeiwijzen per 10 planten bij de eindbeoordeling

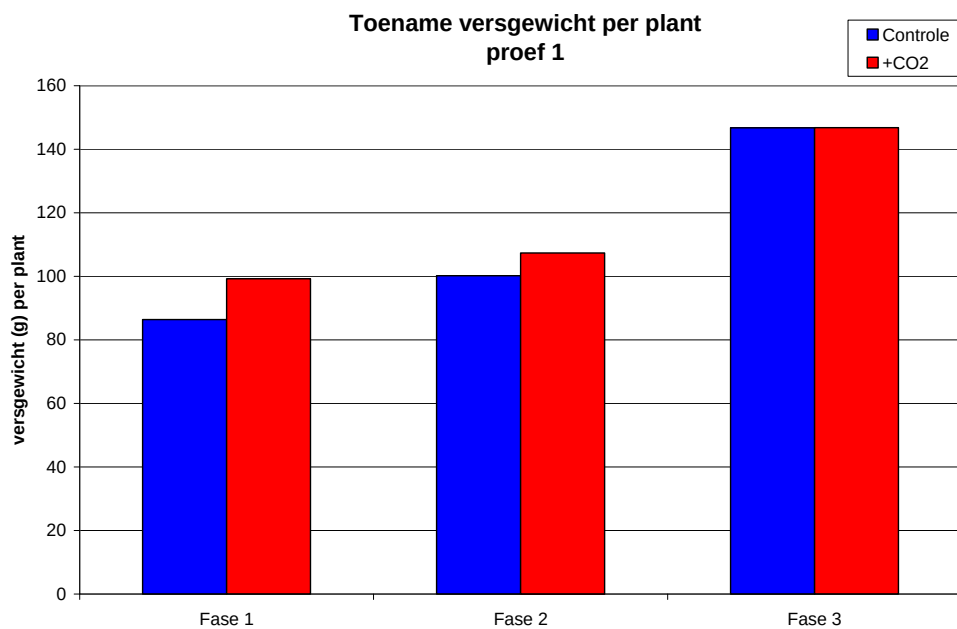

Figuur 5 De lengte van de bloeiwijzen is inclusief de bloemsteel gemeten

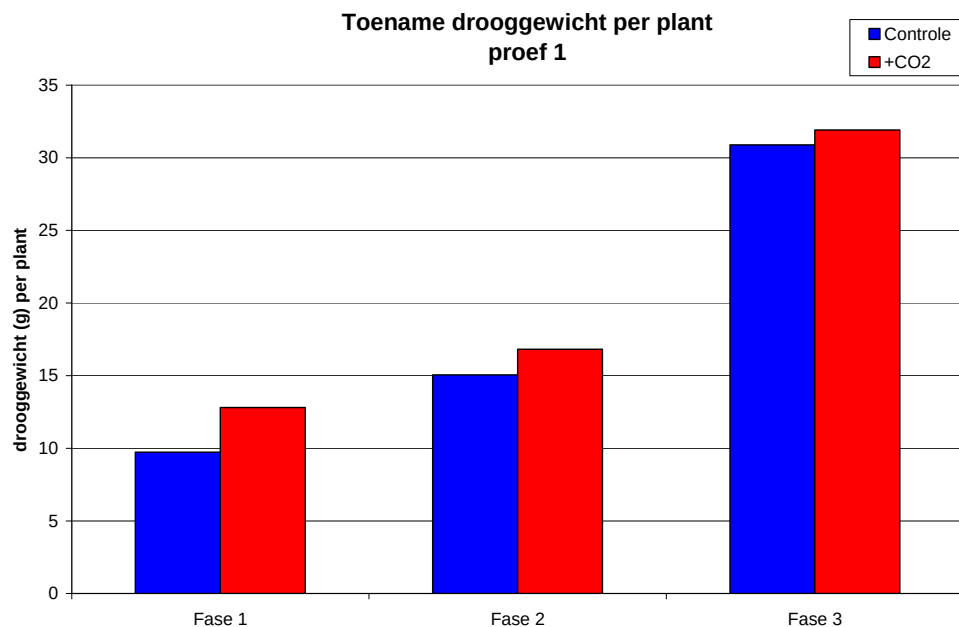
4.4 Plantgewicht

Bij aanvang en op het einde van de proef is het vers- en drooggewicht gewogen. De toename van het vers- en drooggewicht zijn weergegeven in figuur 6 en in figuur 7. In figuur 8 is dit apart weergegeven voor de scheuten en de bloemen.

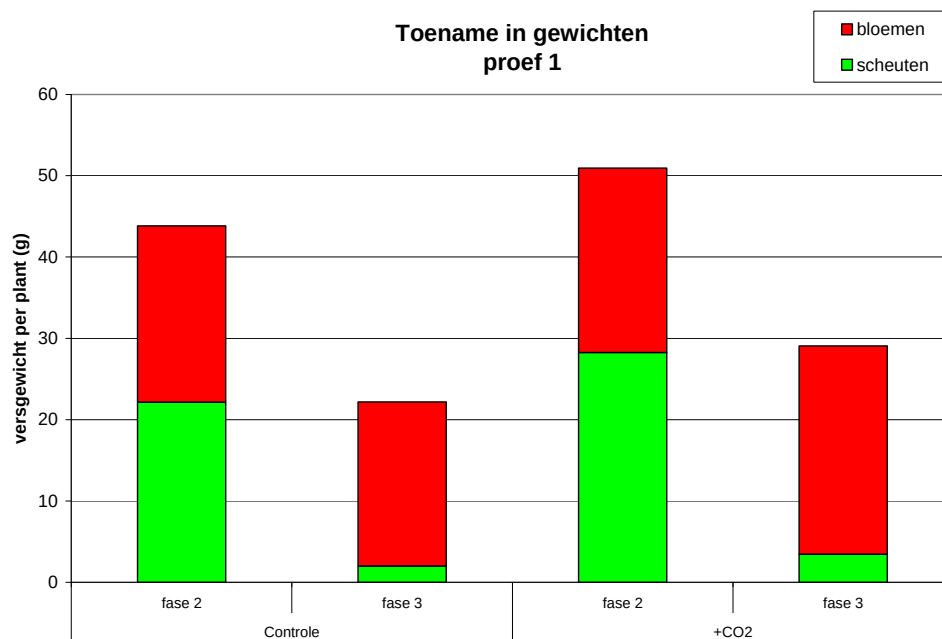
Met name de planten in fase 1 en 2 laten een stijging van het versgewicht zien onder invloed van de CO₂ behandeling. De verschillen met betrekking tot het drooggewicht zijn groter. De verschillen in toename zit met name in meer toename van het gewicht in scheuten.

Figuur 6 Toename versgewicht gedurende de proef

Figuur 7 Toename drooggewicht gedurende de proef

Figuur 8 Toename drooggewicht gedurende de proef

5 Resultaten voorjaars/zomerproef

5.1 Klimaatrealisatie

Het klimaat verloop is in de volgende tabellen en figuren weergegeven. In tabel 18 zijn de weekgemiddelden weergegeven en in tabel 19 is dit nader uitgesplitst in dag en nachtgegevens. In bijlage 3 staan de overige klimaatwaarnemingen verder uitgesplitst.

In figuur 9 is het klimaat van de controle behandeling weergegeven, in figuur 10 de CO₂ behandeling en figuur 11 de CO₂ en RV behandeling. De gegevens zijn afkomstig van de klimaatlogger en geven de gerealiseerde temperatuur, RV, PAR-licht en CO₂ niveaus weer. Duidelijk zichtbaar zijn de verschillende niveaus van CO₂, RV en PAR-licht tussen de behandelingen. De lichtsom in de behandeling met extra licht is ruim 20% hoger geweest dan in de controle behandeling.

Tabel 18 Overzicht gemiddelde klimaatdata proef 2

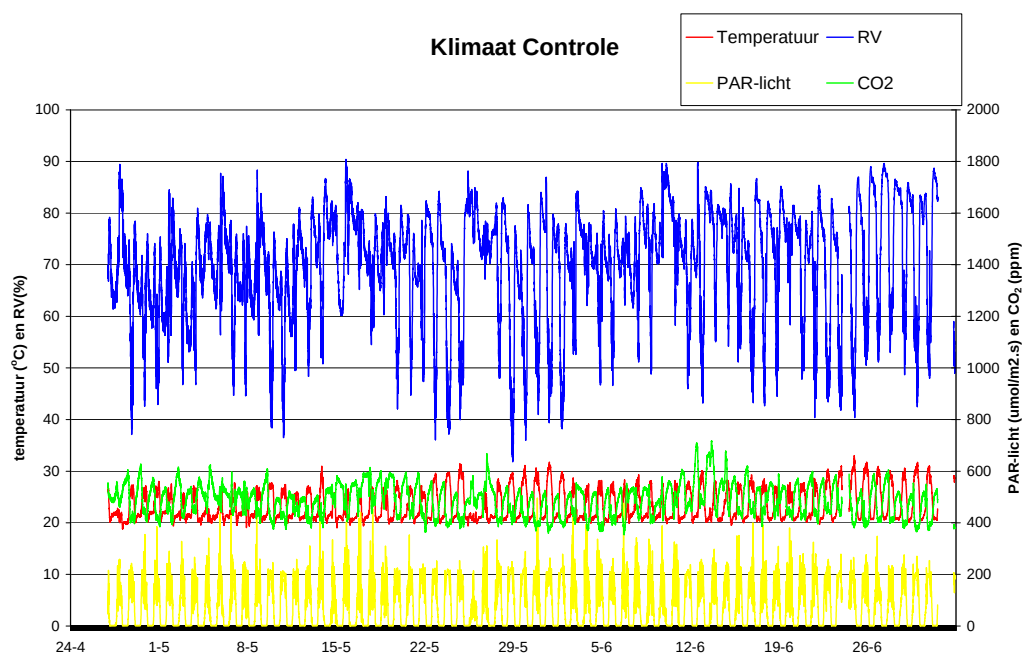
Weken lopen van maandag 18.00 uur tot maandag 18.00 uur

	temperatuur		extra licht RV		extra licht PAR-licht		extra licht CO2		extra licht			
	Controle	+CO2	+CO2	Controle	+CO2	+CO2	Controle	+CO2	+CO2	Controle	+CO2	+CO2
wk 18	22.7	22.3	22.7	66.1	73.4	72.8	69.6	59.6	87.8	497.6	736.4	622.5
wk 19	22.4	22.2	22.5	67.7	74.6	73.6	72.3	67.3	90.5	502.1	685.9	644.6
wk 20	23.1	22.9	23.2	68.7	74.5	75.2	76.9	71.4	88.0	470.5	664.5	629.4
wk 21	22.7	23.0	23.4	71.1	77.5	77.0	77.5	68.9	95.6	520.6	726.0	703.8
wk 22	23.4	23.3	23.6	69.6	77.0	76.5	77.9	67.1	94.2	475.7	686.3	637.6
wk 23	24.0	24.0	24.3	67.0	71.5	73.9	88.0	84.3	111.3	452.9	634.0	601.0
wk 24	23.0	23.0	23.9	72.9	75.8	75.8	78.1	77.3	92.9	483.6	717.7	678.3
wk 25	23.6	23.8	24.5	72.2	75.7	75.2	83.8	78.6	101.7	522.3	662.1	634.8
wk 26	24.4	24.5	25.1	69.6	73.3	74.6	93.6	86.3	117.1	482.0	632.1	600.3
wk 27	24.6	24.9	25.1	74.8	78.4	79.6	79.9	72.6	89.8	463.5	605.8	609.6
gem	23.4	23.4	23.8	70.0	75.2	75.3	80.1	73.3	97.6	487.1	675.5	639.0

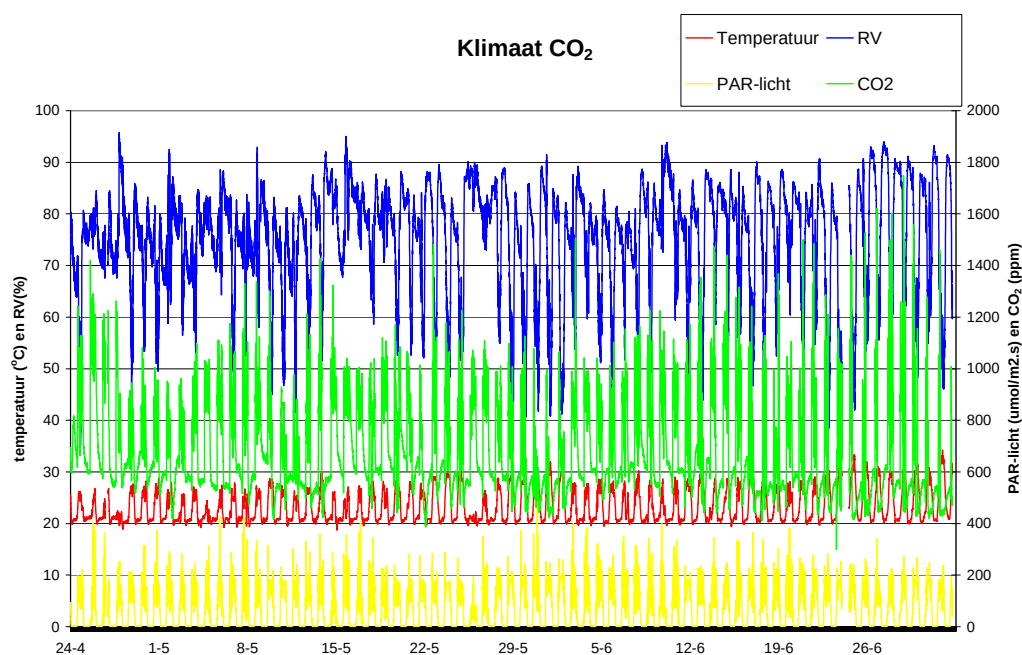
Tabel 19 Overzicht gerealiseerde CO₂ gegevens dag en nacht proef 2

Dagdeel loopt van 6.00 - 18.00 uur

CO ₂	dag		extra licht		nacht		extra licht		gem	extra licht	
	Controle	+CO ₂	+CO ₂	Controle	+CO ₂	+CO ₂	+CO ₂	Controle	+CO ₂	+CO ₂	+CO ₂
wk 18	484.3	844.6	682.7	511.2	634.1	561.0	497.6	736.4	622.5		
wk 19	487.8	788.2	729.0	516.4	583.5	560.1	502.1	685.9	644.6		
wk 20	456.3	762.3	713.1	484.5	567.3	545.8	470.5	664.5	629.4		
wk 21	497.4	771.4	757.6	543.8	680.5	650.0	520.6	726.0	703.8		
wk 22	463.4	788.6	721.3	488.0	584.0	553.9	475.7	686.3	637.6		
wk 23	431.1	709.8	675.4	474.6	558.3	526.7	452.9	634.0	601.0		
wk 24	467.9	806.2	777.9	499.3	629.2	578.7	483.6	717.7	678.3		
wk 25	518.1	771.6	750.3	526.5	552.7	519.3	522.3	662.1	634.8		
wk 26	464.7	714.9	681.2	501.8	537.3	507.7	482.0	632.1	600.3		
wk 27	451.8	697.9	730.3	473.9	520.8	502.8	463.5	605.8	609.6		
gem	472.3	765.7	723.2	502.0	585.5	553.9	487.1	675.5	639.0		

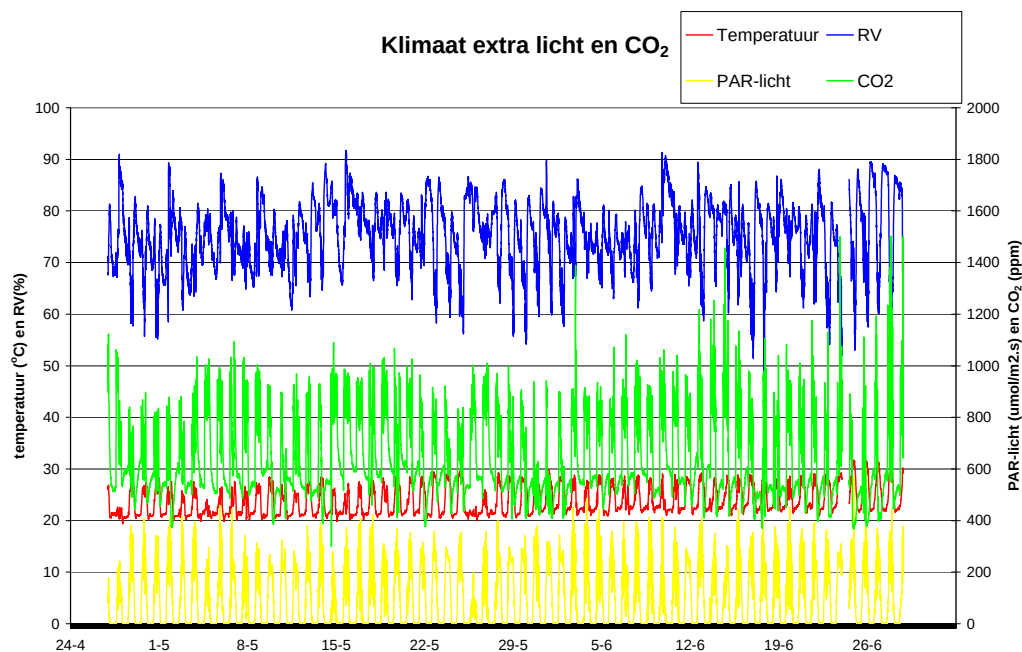

Figuur 9 Verloop klimaat controle behandeling

Figuur 10 Verloop klimaat CO₂ behandeling

Figuur 11 Verloop klimaat CO₂ en RV behandeling

5.2 Bemesting

Tijdens de proef zijn halverwege en aan het eind grondmonsters genomen en geanalyseerd. In tabel 20 en tabel 21 zijn de resultaten hiervan weergegeven.

Tabel 20 Grondanalyses tussenbeoordeling week 22 proef 2 Medinilla

Fase	Behandeling	NH ₄	K	Na	Ca	Mg	NO ₃	Cl	S	HCO ₃	P	Si*
		mmol/l										
Fase 1	+CO ₂	< 0.1	1.1	0.5	1.1	0.8	3.5	0.5	0.5	< 0.1	0.42	0.05
Fase 1	+CO ₂ +RV	< 0.1	1.5	0.6	1.3	0.8	4.1	0.6	0.6	< 0.1	0.49	0.04
Fase 1	Controle	< 0.1	1.1	0.5	1.1	0.7	3.6	0.4	0.5	< 0.1	0.42	0.04
Fase 2	+CO ₂	< 0.1	1.5	0.6	1.4	0.8	2.7	0.5	1.3	< 0.1	0.72	0.06
Fase 2	+CO ₂ +RV	< 0.1	1.7	0.8	1.6	1.0	2.9	0.8	1.5	< 0.1	0.88	0.10
Fase 2	Controle	< 0.1	1.4	0.6	1.4	0.9	2.5	0.5	1.4	< 0.1	0.71	0.07
Fase 3	+CO ₂	< 0.1	1.1	0.8	1.7	0.8	0.7	1.1	2.7	< 0.1	0.36	0.07
Fase 3	+CO ₂ +RV	< 0.1	1.8	1.0	2.3	1.1	1.1	1.4	3.5	< 0.1	0.48	0.07
Fase 3	Controle	< 0.1	1.2	0.7	1.2	0.6	1.0	1.0	2.0	< 0.1	0.34	0.06

Fase	Behandeling	EC	pH	Fe	Mn	Zn	B	Cu	Mo*
		mS/cm		μmol/l					
Fase 1	+CO ₂	0.7	4.6	9.5	2.0	0.9	1.6	0.4	< 0.1
Fase 1	+CO ₂ +RV	0.8	4.7	10.0	2.1	0.7	4.6	0.1	0.1
Fase 1	Controle	0.7	4.6	8.2	1.8	0.8	2.2	< 0.1	< 0.1
Fase 2	+CO ₂	0.8	4.5	17.0	1.2	1.0	2.9	< 0.1	< 0.1
Fase 2	+CO ₂ +RV	0.9	4.5	24.0	1.4	0.7	2.8	0.2	< 0.1
Fase 2	Controle	0.7	4.5	17.0	1.4	1.1	3.1	< 0.1	< 0.1
Fase 3	+CO ₂	0.9	3.2	29.0	3.8	3.1	2.5	0.2	< 0.1
Fase 3	+CO ₂ +RV	1.1	3.3	32.0	2.7	1.7	3.0	0.3	< 0.1
Fase 3	Controle	0.8	3.1	26.0	4.9	4.0	< 1.0	0.2	< 0.1

Tabel 21 Grondanalyses eindbeoordeling week 27 proef 2 Medinilla

Fase	Behandeling	NH ₄	K	Na	Ca	Mg	NO ₃	Cl	S	HCO ₃	P	Si*
		mmol/l										
Fase 1	+CO ₂	< 0.1	1.6	0.6	1.9	1.2	4.2	1.2	0.9	< 0.1	0.99	0.07
Fase 1	+CO ₂ +RV	0.2	1.9	0.8	1.4	0.8	3.9	1.3	0.6	< 0.1	0.64	0.22
Fase 1	Controle	< 0.1	1.8	0.5	1.7	1.1	4.5	0.9	0.7	< 0.1	0.79	0.04
Fase 2	+CO ₂	< 0.1	2.3	0.5	1.8	1.0	4.6	1.0	1.0	< 0.1	0.87	0.03
Fase 2	+CO ₂ +RV	0.1	2.1	0.9	3.4	1.9	5.8	1.6	1.9	< 0.1	1.41	0.07
Fase 2	Controle	< 0.1	2.9	0.7	2.4	1.4	5.9	1.3	1.2	< 0.1	1.16	0.06
Fase 3	+CO ₂	0.1	2.2	0.5	1.2	0.6	2.4	1.0	1.2	< 0.1	0.63	0.04
Fase 3	+CO ₂ +RV	0.1	2.1	0.5	1.3	0.6	3.3	1.0	1.0	< 0.1	0.60	0.03
Fase 3	Controle	0.2	2.5	0.6	1.3	0.7	3.7	1.0	1.0	< 0.1	0.75	0.03

Fase	Behandeling	EC	pH	Fe	Mn	Zn	B	Cu	Mo*
		mS/cm		μmol/l					
Fase 1	+CO ₂	0.8	4.5	30	2.0	2.2	< 1.0	0.1	< 0.1
Fase 1	+CO ₂ +RV	0.8	4.6	49	1.4	1.3	2.0	0.4	< 0.1
Fase 1	Controle	0.8	4.5	23	1.3	1.2	< 1.0	0.1	< 0.1
Fase 2	+CO ₂	0.8	4.4	28	1.0	0.8	< 1.0	0.1	< 0.1
Fase 2	+CO ₂ +RV	1.3	4.1	56	2.5	1.1	1.1	0.2	< 0.1
Fase 2	Controle	1.0	4.3	42	1.2	1.8	< 1.0	0.1	< 0.1
Fase 3	+CO ₂	0.7	3.6	31	1.0	1.8	< 1.0	0.2	< 0.1
Fase 3	+CO ₂ +RV	0.7	3.4	29	2.1	2.9	< 1.0	0.2	< 0.1
Fase 3	Controle	0.9	3.3	35	4.7	8.8	< 1.0	0.2	< 0.1

5.3 Gewasontwikkeling

Bij aanvang (week 17), halverwege de proef in week 22 en aan het eind in week 27 is de gewasontwikkeling vastgelegd middels foto's. Deze zijn weergegeven in de volgende fototabellen.

Gedurende de teelt trad hier en daar aantasting door *Colletotrichum* plaats. Ook in deze proef trad deze aantasting met name op in de planten die aangeleverd zijn in stadium 2. Het lijkt erop dat planten in fase 2 meer gevoelig zijn voor *Colletotrichum* of dat er een koppeling is met de herkomst van het plantmateriaal, potvorm en/of soort potgrondsoort. Er is geen duidelijke link met de klimaatbehandeling. Wel met de EC. Het lijkt erop dat een hogere EC en daarmee samenhangend een hoog N-gehalte eerder problemen geeft met *Colletotrichum*.

Tabel 22 Foto overzicht plantmateriaal Medinilla proef 2

Fase 1 Top

Fase 1 Zij

Fase 2 Top

Fase 2 Zij

Fase 3 Top

Fase 3 Zij

Tabel 23 Foto overzicht proefvelden bij aanvang proef 2

Fase 1

Fase 2

Fase 3

Tabel 24 Foto overzicht tussenwaarnemingen afdeling 14 controle behandeling

Fase 1

Fase 2

Fase 3

Tabel 25 Foto overzicht tussenwaarnemingen afdeling 12 +CO₂ behandeling

Fase 1

Fase 2

Fase 3

Tabel 26 Foto overzicht tussenwaarnemingen afdeling 13 +CO₂ + RV behandeling

Fase 1

Fase 2

Fase 3

Tabel 27 Foto overzicht eindwaarneming afdeling 14 controle behandeling

Tabel 28 Foto overzicht eindwaarneming afdeling 12 +CO₂ behandeling

M3 FASE 1 +CO₂ BEHANDELING

M4 FASE 1 +CO₂ BEHANDELING

M1 FASE 2 +CO₂ BEHANDELING

M5 FASE 2 +CO₂ BEHANDELING

M2 FASE 3 +CO₂ BEHANDELING

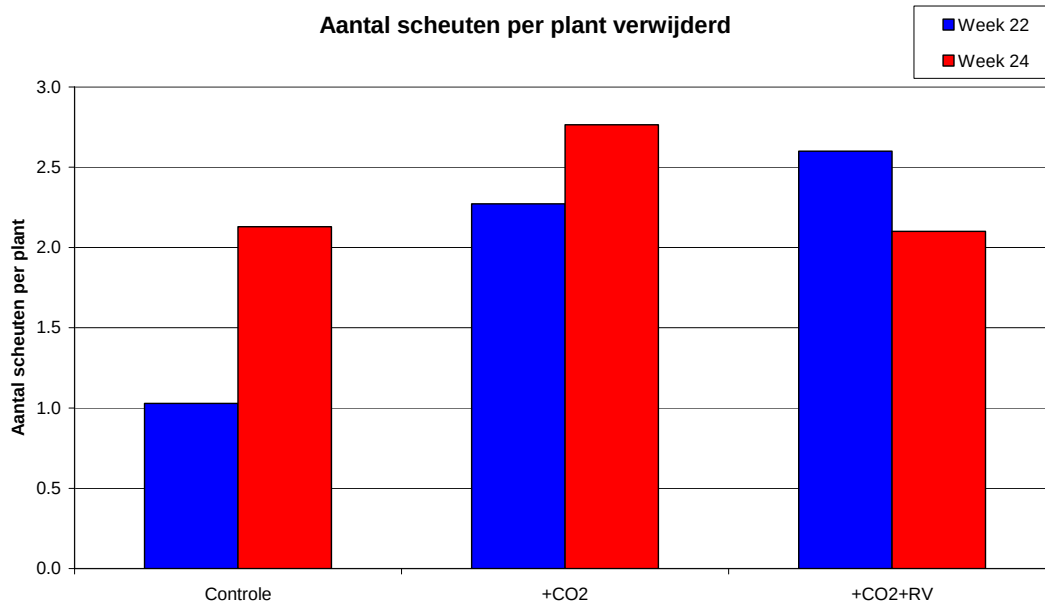
M6 FASE 3 +CO₂ BEHANDELING

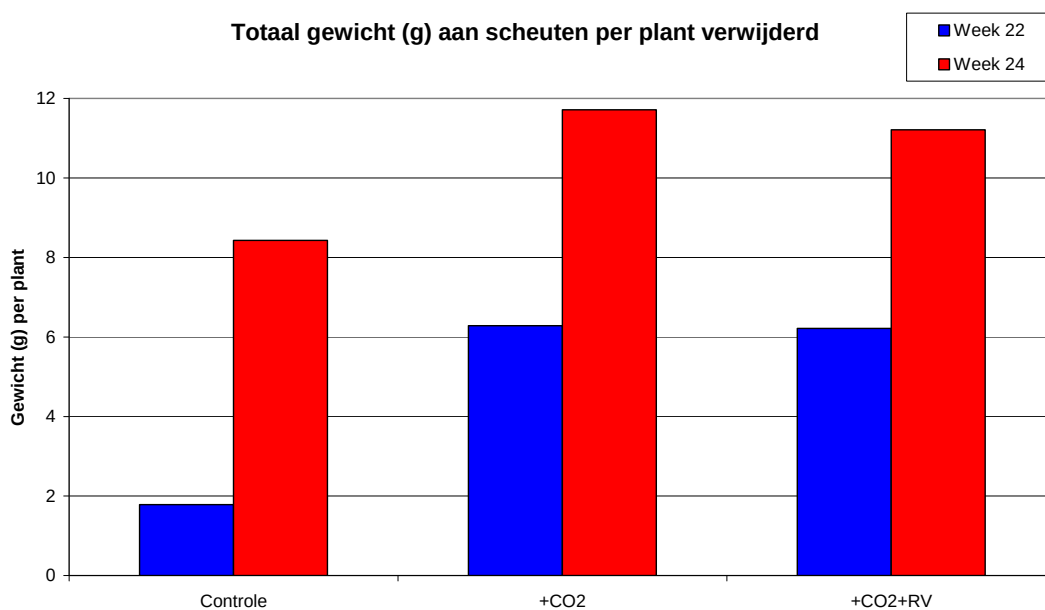
Tabel 29 Foto overzicht Eindwaarneming afdeling 13 +CO₂ +RV behandeling

M9 FASE 1 +CO ₂ +RV BEHANDELING	M10 FASE 1 +CO ₂ +RV BEHANDELING
M7 FASE 2 +CO ₂ +RV BEHANDELING	M11 FASE 2 +CO ₂ +RV BEHANDELING
M8 FASE 3 +CO ₂ +RV BEHANDELING	M12 FASE 3 +CO ₂ +RV BEHANDELING

Gedurende de tweede proef zijn bij de planten in fase 3 in week 22 en week 24 de vegetatieve scheuten verwijderd. Dit is gedaan om de bloemknop beter te laten ontwikkelen. Er is geen koude gegeven in de proef, waardoor de planten redelijk vegetatief bleven. De aantallen en gewichten per plant per behandeling zijn weergegeven in de volgende figuren. Duidelijk is te zien dat de behandelingen met extra CO₂ meer scheuten geeft. Er is geen duidelijk effect geconstateerd door het toelaten van extra licht en verneveling.

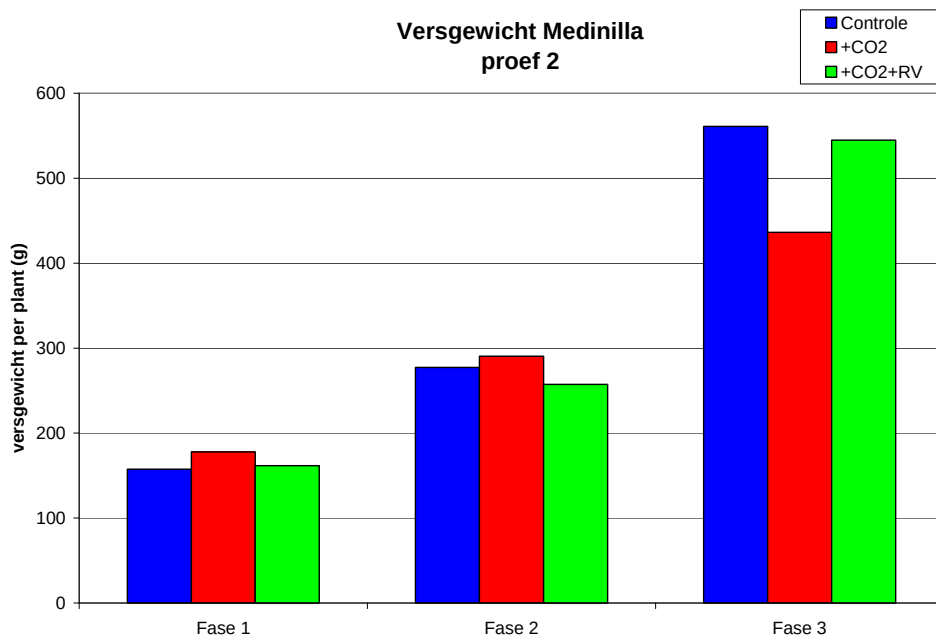
Figuur 12 Aantal scheuten per plant, dat verwijderd is in week 22 en 24

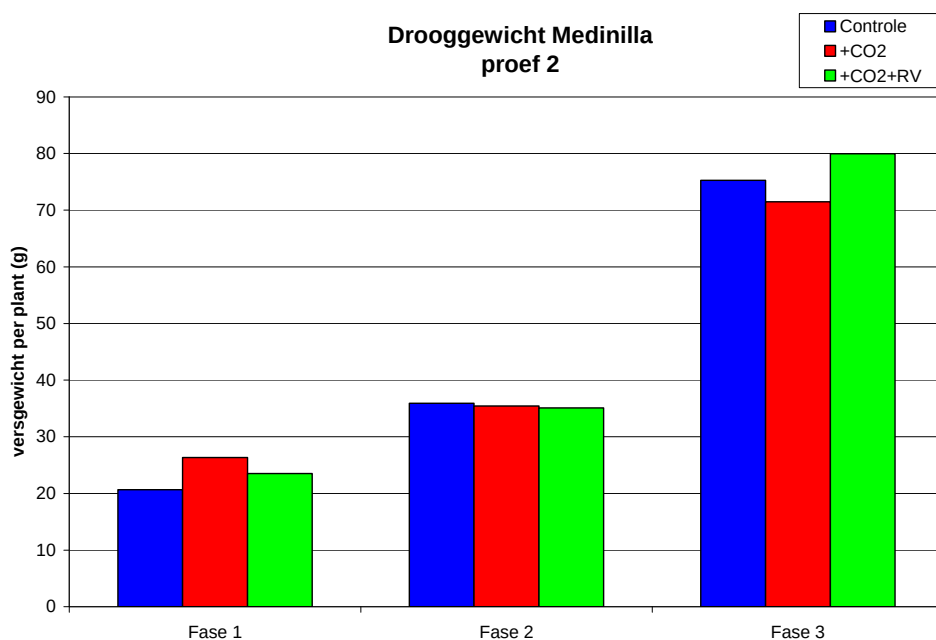
Figuur 13 Totaal scheutgewicht per plant, dat verwijderd is in week 22 en 24

5.4 Plantgewicht

Bij het beëindigen van de proef is het vers- en drooggewicht bepaald en deze zijn weergegeven in figuur 14 en figuur 15.

Figuur 14 Versgewicht einde proef 2

Figuur 15 Drooggewicht einde proef 2

De behandeling met extra CO₂ resulteert bij de planten in fase 1 en 2 in een iets hoger versgewicht. Bij fase 3 is er juist minder versgewicht aangemaakt. Dit komt mede doordat er bij deze behandelingen relatief meer scheuten tussentijd, in week 22 en week 24, zijn verwijderd ten opzichte van de controle. Het drogestofpercentage neemt in het algemeen ook iets toe bij extra CO₂ toedienen.

Tabel 30 Drogestofpercentage einde proef 2 Medinilla

Droge stof percentage

	Controle	+CO₂	+CO₂+RV
Fase 1	13.1	14.8	14.6
Fase 2	13.0	12.2	13.6
Fase 3	13.4	16.4	14.7

De planten in fase 3 zijn aan het einde van de proef nader onderzocht op aantal scheuten en bloeiwijzen. Deze zijn weergegeven in tabel 31. Ook uit tabel 31 lijkt het erop dat CO₂ voornamelijk invloed heeft op de vegetatieve fase en tot uiting komt in het extra aanleggen van extra scheuten. De behandelingen met extra CO₂ hebben duidelijk meer vegetatieve scheuten. Daarnaast lijkt het erop dat er hierdoor een vertraging van de bloei plaatsvindt.

Tabel 31 Aantal en versgewicht scheuten en bloeiwijzen in fase 3 per plant einde proef 2

	aantal scheuten	gewicht (g) aan scheuten	aantal bloeiwijzen	gewicht (g) aan bloeiwijzen	lengte (cm) bloeiwijzen
controle	1.3	5.55	3.6	231.62	26.5
+CO₂	2.2	11.11	3.1	72.97	15.7
+CO₂+RV	2.1	7.02	3.3	189.87	24.1

Bij de gewasbeoordeling bleek dat de mooiste planten in de controle afdeling staan. De bladkleur is hier het mooist en de planten hebben vrijwel geen bulten' (gebarsten cellen aan de randen van de onderkant van het blad) op het blad. In de afdeling met alleen extra CO₂ hebben de Medinilla zichtbaar meer halve bulten. In de lichtste afdeling waren de planten het lichtst van kleur en waren de meeste 'bulten' aan de onderkant van het blad zichtbaar.

6 Fotosynthese metingen

6.1 Klimaat daggemiddelden

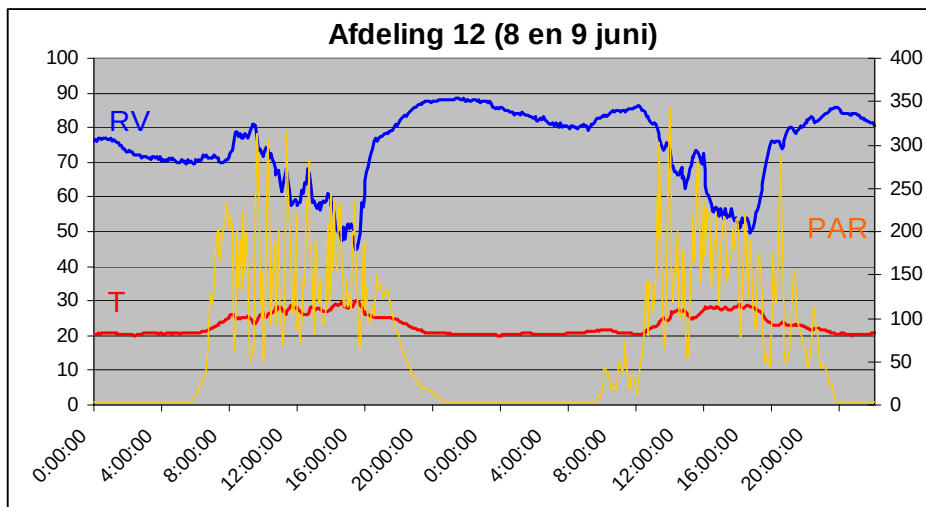
Er zijn in de proefkassen 2 meetsessies door Plant Dynamics met betrekking tot fotosynthese uitgevoerd. Deze hebben plaatsgevonden op 8 en 9 juni en 24 en 25 juni. Onderstaande tabel 32 geeft een overzicht van de gerealiseerde PAR som (in mol/m² per dag) en de gemiddelde dagwaarden (8:00 uur tot 20:00 uur) van de luchttemperatuur (T dag), de relatieve luchtvochtigheid (RV dag) en CO₂ concentratie in ppm tijdens deze meetdagen.

Tabel 32 Daggemiddelden gedurende de fotosynthese metingen

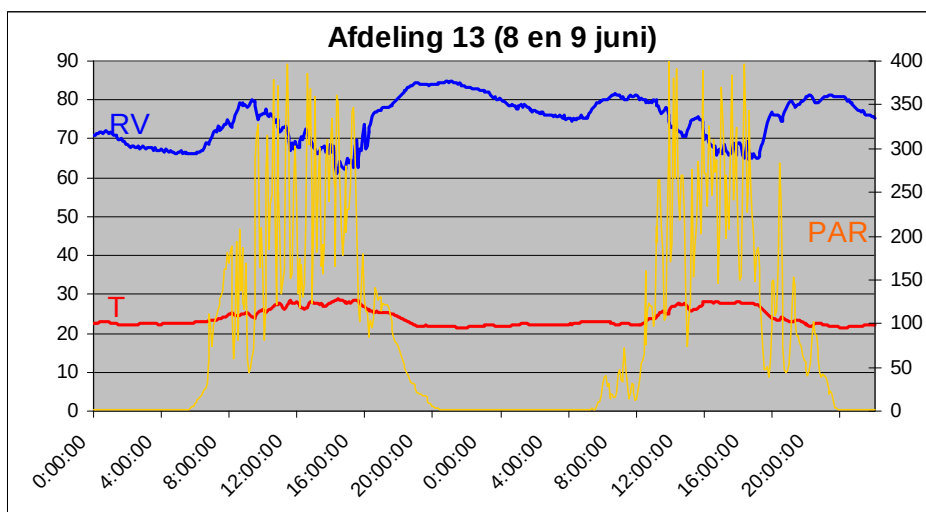
Afd.12 (+CO₂)	PAR som	T dag	RV dag	CO₂ dag
8 juni	6.8	26.2	68.4	890
9 juni	6.1	24.8	70.7	842
24 juni	7.1	29.1	55.0	649
25 juni	7.0	29.4	59.5	625
Afd.13 (+CO₂+RV)	PAR som	T dag	RV dag	CO₂ dag
8 juni	8.0	26.1	73.4	828
9 juni	7.6	25.3	74.3	780
24 juni	9.7	28.1	65.1	701
25 juni	9.7	29.0	70.0	535
Afd.14 (controle)	PAR som	T dag	RV dag	CO₂ dag
8 juni	6.6	25.6	70.7	461
9 juni	6.2	24.7	69.7	454
24 juni	7.8	28.5	54.6	452
25 juni	7.6	29.0	57.7	431

6.2 Klimaatverloop over de dag

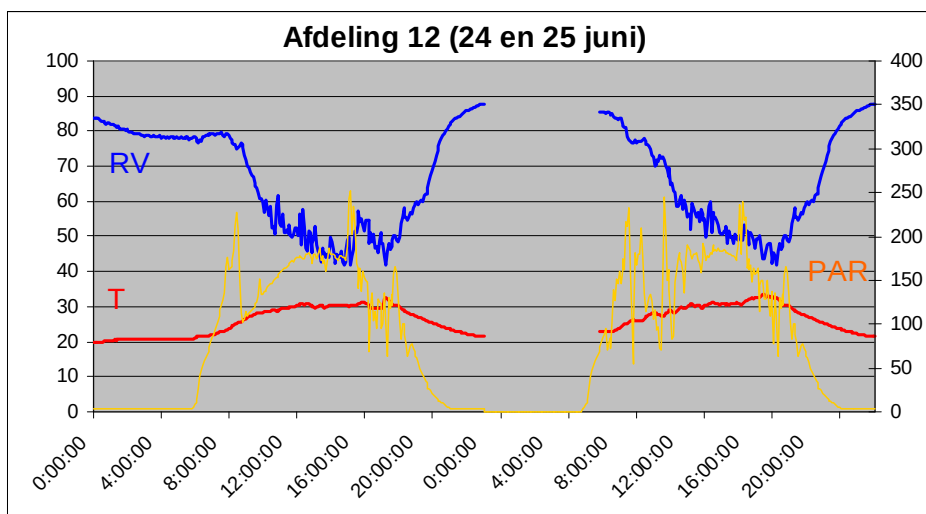
Het verloop van het klimaat (PAR, RV en luchttemperatuur) over de dag van afdeling 12 (standaard met extra CO₂) en 13 (extra CO₂ en extra licht), is in figuur 16 tot en met figuur 19 weergegeven over de genoemde 2 meetperioden.

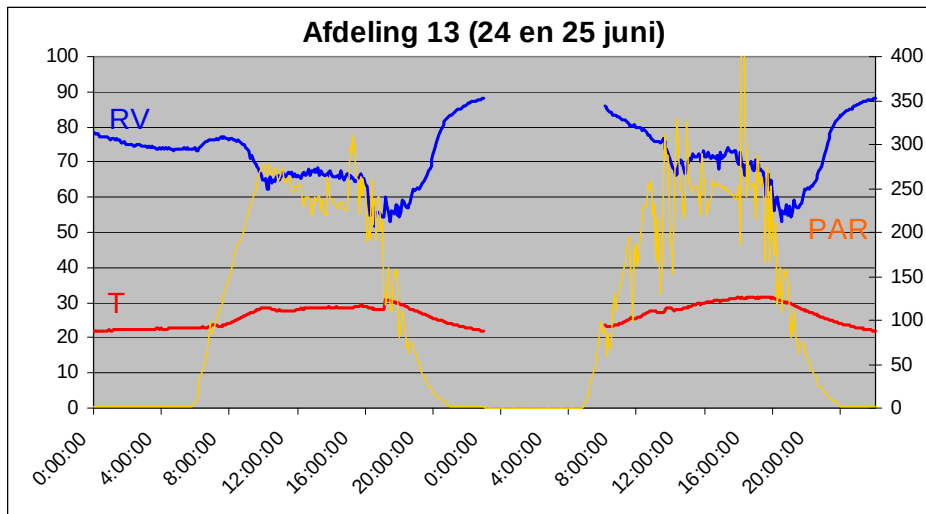
Figuur 16 Afdeling 12 (+CO₂) op 8 en 9 juni (meetperiode 1)

Figuur 17 Afdeling 13 (+CO₂+RV) op 8 en 9 juni (meetperiode 1)

Figuur 18 Afdeling 12 (+CO₂) op 24 en 25 juni (meetperiode 2)

Figuur 19 Afdeling 13 (+CO₂+RV) op 24 en 25 juni (meetperiode 2)

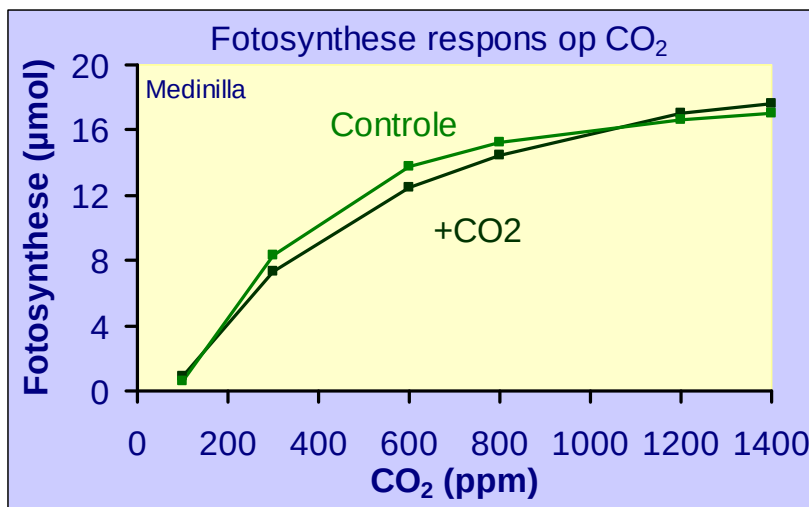
6.3 Fotosynthese response op CO₂

Op 8 en 9 juni is de fotosynthese response in afhankelijkheid van CO₂ bepaald. Focus van deze metingen lag in het vergelijk van planten die opgroeien mét (afdeling 12) en zonder extra CO₂ dosering (afdeling 14). De fotosynthese metingen aan Medinilla zijn met de LiCor-6400 meetapparatuur uitgevoerd, steeds onder dezelfde condities. Assimilatie en fluorescentie (ETR) zijn gemeten met de LiCor-6400. In de meet cuvette van deze apparatuur worden lichtintensiteit, CO₂ concentratie, temperatuur en de relatieve luchtvochtigheid door een computerprogramma ingesteld en indien gewenst gevarieerd. Hierdoor kan de reactie van de assimilatie op deze veranderingen momentaan bepaald worden.

Figuur 20 Meting bij Medinilla met LiCor-6400

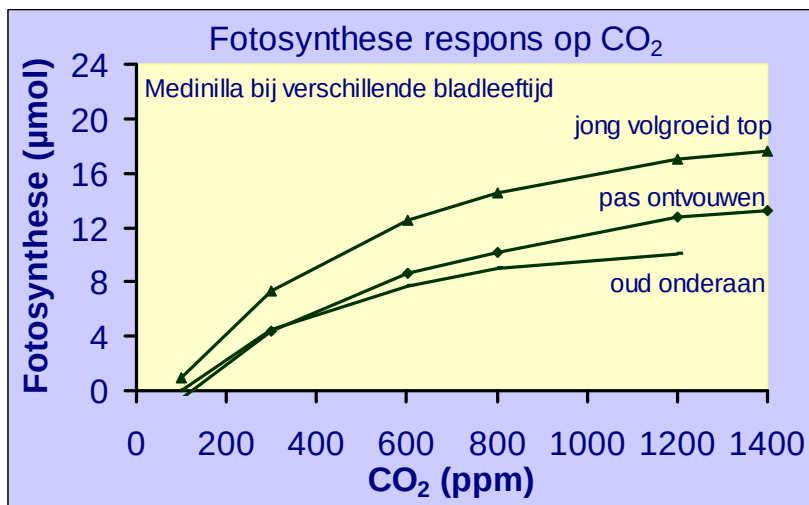
De LiCor-6400 is zodanig geprogrammeerd en gekalibreerd dat automatisch in ongeveer 40 minuten een reeks van oplopende CO₂ concentraties op het ingeklemde blad wordt gedoseerd. Na elke stap wordt de actuele fotosynthese en de verdamping van het betreffende blad gemeten. Aan de hand van de verdampingsmeting wordt de openingstoestand van de huidmondjes bepaald. De lichtintensiteit tijdens de CO₂ respons curve is voor alle metingen steeds op 400 $\mu\text{mol/m}^2\cdot\text{s}$ PAR gehouden, wat ongeveer overeenkomt met de maximale PAR waarde tijdens de teelt. Voor onderstaande metingen zijn eerst een vijftal screenings metingen uitgevoerd, waarbij het blad met een goede huidmondjes opening is geselecteerd voor de response curve.

Figuur 21 Fotosynthese response bij 400 $\mu\text{mol/m}^2\cdot\text{s}$ PAR en bij oplopende CO₂ concentratie van 100 tot 1400 ppm

In figuur 21 is de response op CO₂ in het lineaire deel bij de hoog CO₂ planten iets lager, maar de verschillen zijn klein. Het relatieve effect van CO₂ verhoging van 400 ppm (controle) naar 800 ppm (+CO₂ behandeling) is circa 50%. Dit geldt voor een jong volgroeid blad bij 400 μmol PAR. De lijnen snijden elkaar bij circa 1100 ppm. Vanaf dit moment is de respons bij de CO₂ behandeling hoger dan de controle. De verschillen zijn echter minimaal te noemen.

Figuur 22 Fotosynthese respons met relatie tot bladleeftijd

Op verzoek van de begeleidingscommissie is de fotosynthese activiteit gemeten in relatie tot bladleeftijd (Figuur 22). Om een indruk te krijgen van de relatieve verschillen, zijn de waarden bij 400 $\mu\text{mol}/\text{m}^2 \cdot \text{s}$ PAR en 800 ppm CO₂ uit de curve vergeleken.

- Jong volgroeid topblad: 100%
- Jong pas ontvouwen blad: 70%
- Oud blad onderaan: 60%.

Tabel 33 Foto overzicht verschillende bladstadia voor metingen met LiCor-6400

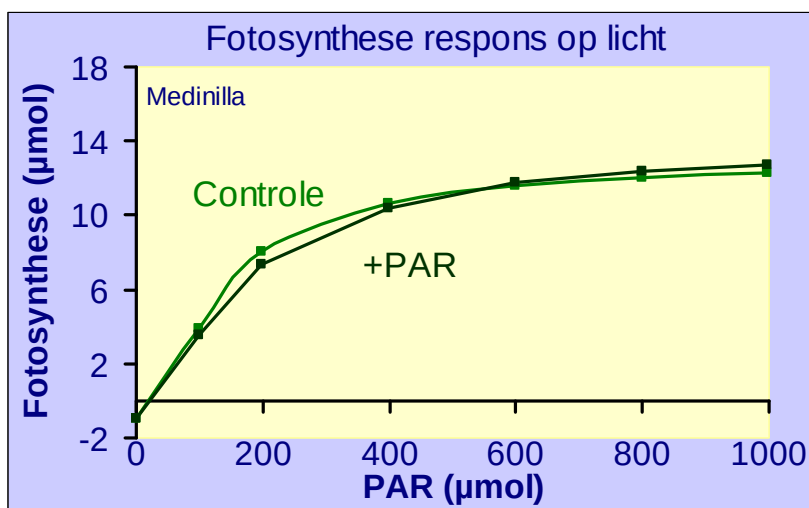
Jong volgroeid blad	Oud blad onderaan	Jong pas ontvouwen blad

Hierbij dient opgemerkt te worden dat de verdamping van het pas ontvouwen blad een factor 3 tot 4 hoger is dan van de oudere bladeren. Waar mogelijk kan het dus nuttig zijn om oud blad weg te breken uit de moederplanten. De kans is groot dat dit blad meer energie kost dan oplevert. Zeker wanneer er wordt gekeken naar het lage lichtniveau onderin de plant.

6.4 Fotosynthese response op licht

In afdeling 13 (+CO₂+RV) wordt extra licht toegelaten door een verschil in schermstrategie ten opzichte van de controle (afdeling 14). Om een beeld te krijgen in hoeverre de verschillende rassen dit extra licht efficiënt benutten is op dagen met veel straling (24 en 25 juni) de fotosynthese response in afhankelijkheid van licht bepaald. De metingen zijn uitgevoerd met de Licor-6400, steeds onder dezelfde condities.

De LiCor-6400 is zodanig geprogrammeerd en gekalibreerd dat automatisch in ongeveer 40 minuten een reeks van oplopend licht op het ingeklemde blad wordt gedoseerd. Na elke stap wordt de actuele fotosynthese en de verdamping van het betreffende blad gemeten. De CO₂ concentratie is voor alle metingen steeds op 800 ppm gehouden. Voor onderstaande metingen zijn eerst een vijftal screenings metingen uitgevoerd, waarbij het blad met een goede huidmondjes opening is geselecteerd voor de response curve. In onderstaande figuren wordt afdeling 14 aangeduid met **controle** (groene lijn) en afdeling 13 met **+PAR**.

Figuur 23 Fotosynthese respons op licht bij 800 ppm CO₂

Medinilla vertoont in het geheel geen symptomen van negatieve terugkoppeling van extra licht op de fotosynthese parameters lichtbenutting en geleidbaarheid. De verwachting is dan ook dat dit extra licht tot hogere productie zal leiden.

6.5 Huidmondjesopening en bladtemperatuur in de tijd

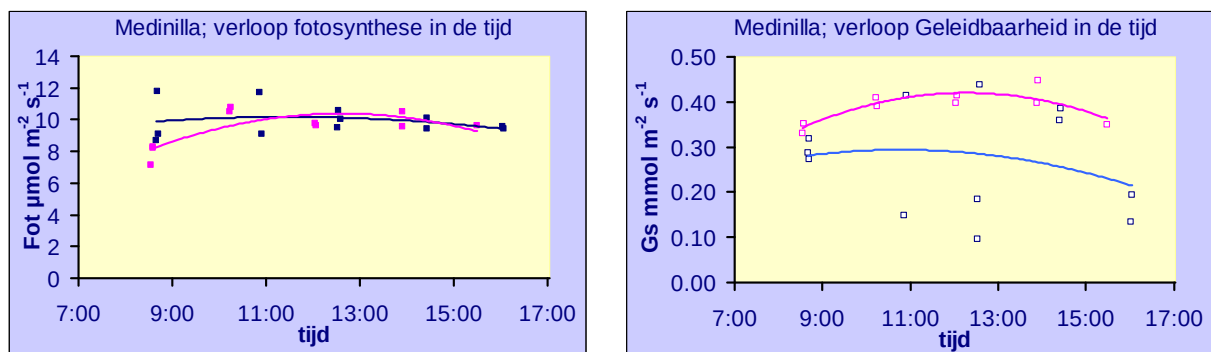
6.5.1 Inleiding

In eerder onderzoek is aangetoond dat de fotosynthese activiteit over de dag sterk afhankelijk is van de huidmondjesopening. Vooral de rol van VPD (Vapor Pressure Deficit = waterdampdrukverschil) en bladtemperatuur spelen hierin een belangrijke rol. Het waterdampdruk deficit (VPD) van het blad is het verschil tussen de waterdampdruk in het blad (gerelateerd aan de bladtemperatuur) en de waterdampdruk van de omringende lucht. De VPD blad is de drijvende kracht voor de verdamping. De VPD ligt normaal tussen de

0,1 kPa (bij hoge luchtvochtigheid) en de 3 kPa (bij lage luchtvochtigheid). Hoe hoger de VPD hoe droger de lucht en hoe meer de plant in principe zal gaan verdampen.

De week van 24 en 25 juni was een week met veel straling, waarbij de bladtemperatuur opliep tot boven 30°C. Om een beeld te krijgen hoe Medinilla reageert op deze omstandigheden is op deze dagen de fotosynthesesnelheid en de geleidbaarheid (= een maat voor huidmondjesopening) over de dag gemeten. Tevens is de bladtemperatuur in de tijd gevolgd met een hand infra-rood meter (Fluke). Focus van deze metingen lag in het vergelijk van planten die opgroeien in afdeling 14 met standaard schermstrategie en afdeling 13 waar extra PAR werd toegelaten. Daarnaast had afdeling 13 verneveling en CO₂ dosering. Dit maakt een direct vergelijk tussen deze afdelingen wat lastiger vanwege eventuele interactie tussen behandelingen. Hoog CO₂ heeft namelijk vaak tot gevolg dat de huidmondjes wat verder gesloten worden. Om dit effect mee te nemen in dit onderzoek is bewust het vergelijk gemaakt tussen de bovengenoemde afdelingen. De metingen zijn met de Licor-6400 uitgevoerd bij 300 $\mu\text{mol}/\text{m}^2\cdot\text{s}$ PAR en 800 ppm CO₂ en voor wat betreft temperatuur en vocht zoveel mogelijk onder de heersende condities van dat moment.

6.5.2 Fotosynthese en geleidbaarheid

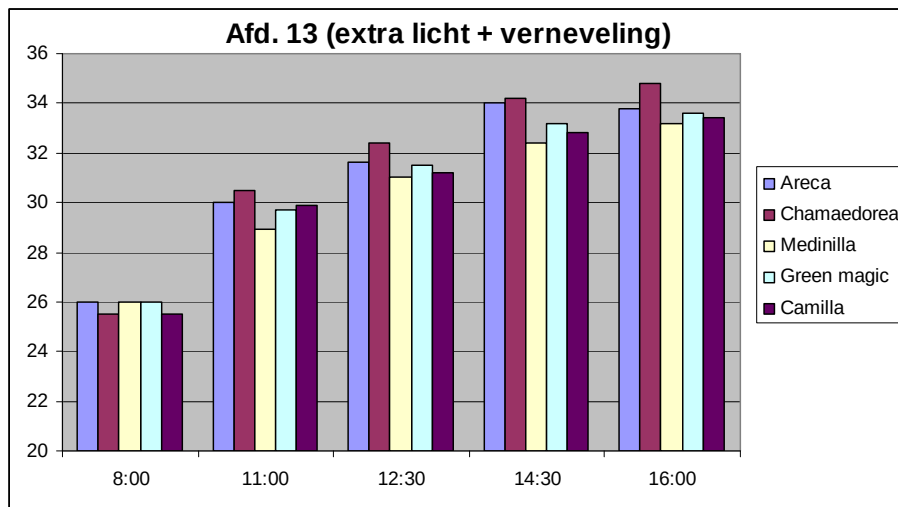

Figuur 24 Verloop fotosynthese en geleidbaarheid in de tijd (300 $\mu\text{mol}/\text{m}^2\cdot\text{s}$ PAR en 800 ppm CO₂)

De blauwe lijn is controle (afd. 14) en de paarse lijn extra licht (afd.13 = +CO₂ +RV). De fotosynthesesnelheid bij 300 $\mu\text{mol}/\text{m}^2\cdot\text{s}$ is vrij constant over de dag, evenals de huidmondjes geleidbaarheid. De geleidbaarheid is zeer hoog, wat betekend dat het gewas flink verdampt. Bij meer licht en verneveling is de geleidbaarheid zelfs nog hoger. De fotosynthesesnelheid blijft wel dezelfde, wat betekend dat de huidmondjes niet limiterend zijn voor de CO₂ opname.

6.5.3 Bladtemperatuur

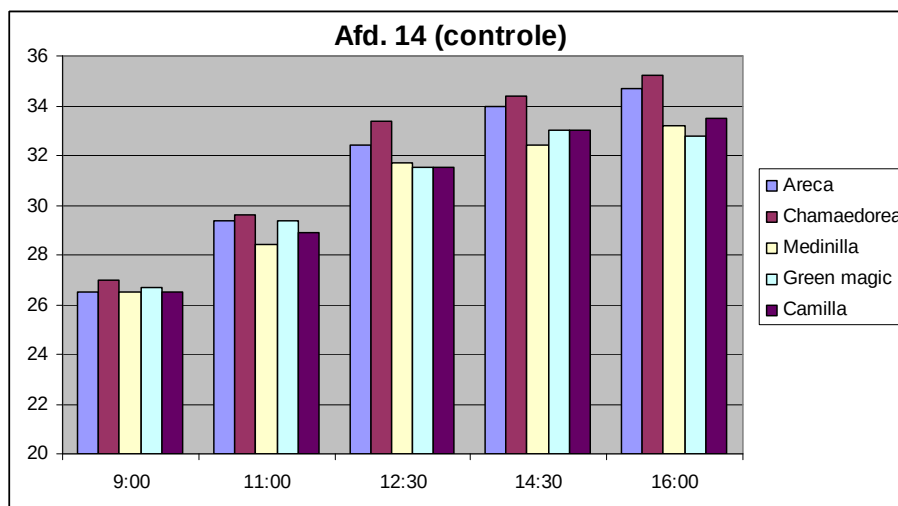
Tijdens de meetsessies is ook de bladtemperatuur in de controle afdeling en afdeling met extra licht (+CO₂ +RV) geregistreerd. Deze zijn weergegeven in figuur 25 en figuur 26.

Figuur 25 Bladtemperatuur afdeling 13

Om 12 uur start de verneveling en gaat het schermdoek 50% dicht.

De bladtemperatuur blijft oplopen in de afdeling met extra licht, vooral bij beide palmen. Door hun geringe verdamping is het koelend vermogen klein. Medinilla koelt zich het sterkst, gevolgd door Dieffenbachia.

Figuur 26 Bladtemperatuur afdeling 14. vanaf 9 uur is het schermdoek volledig gesloten.

De bladtemperatuur blijft ook in de controle afdeling oplopen, wederom het sterkst bij de palmen. Bij Chamaedorea loopt de bladtemperatuur op tot boven de 35°C. Medinilla en Dieffenbachia kunnen zich redelijk koelen en verschillen weinig van afdeling 13 met verneveling.

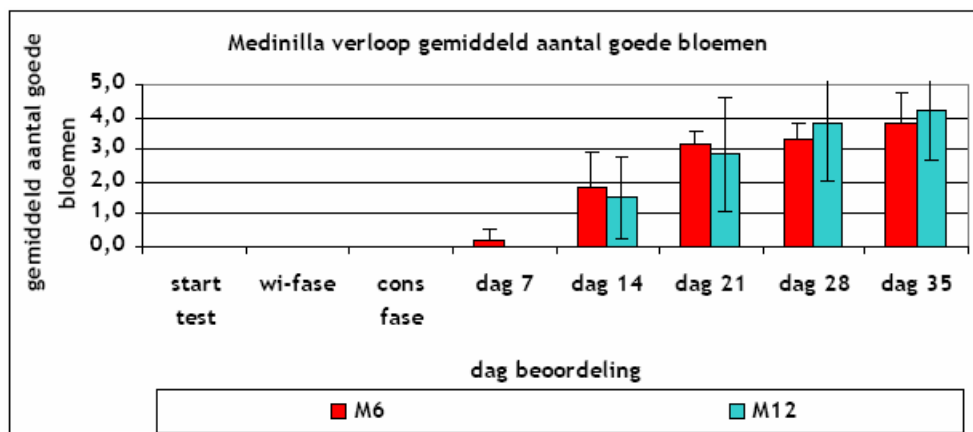
7 Houdbaarheid

Na afloop van de winterproef is de houdbaarheid van de Medinilla getest. Dit is gedaan voor de planten in fase 3 (bloeistadium) uit beide proefbehandelingen. De planten zijn in week 16 zonder hoes aangeleverd bij het Kenniscentrum Productkwaliteit te Naaldwijk. De volledige testspecificatie is weergegeven in bijlage 5. Houdbaarheid.

In tabel 34 is weergegeven welke partijen zijn getoetst op houdbaarheid. In figuur 27 is het verloop van het gemiddeld aantal goede bloemen weergegeven.

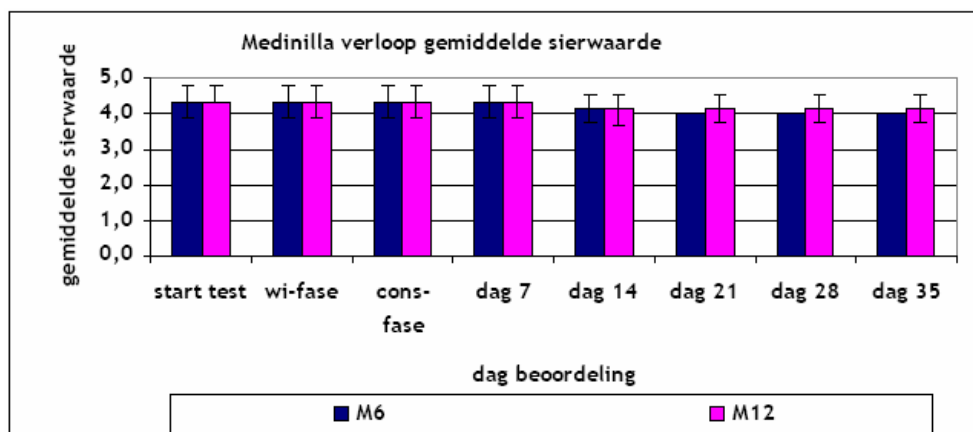
Tabel 34 Overzicht houdbaarheid bepaling

Test	Gewas	Week	Veld	Behandeling
1	Medinilla magnifica	16	M6	+CO ₂
2	Medinilla magnifica	16	M12	Controle

Figuur 27 Verloop gemiddeld aantal goede bloemen

De bloemen van de Medinilla waren rauw bij de start van de test. Uit de grafiek blijkt dat de controle behandeling wat later in bloei kwam. De verschillen zijn echter te klein om hieraan conclusies te verbinden. In figuur 28 is de sierwaarde weergegeven. Ook hier zijn de verschillen minimaal. Er kan dus gezegd worden dat de behandelingen geen invloed hebben gehad op de houdbaarheid.

Figuur 28 Verloop gemiddelde sierwaarde

8 Economische haalbaarheid

8.1 Kosten CO₂

Om de economische haalbaarheid te berekenen zijn allereerst de kosten van CO₂ doseren berekend. Hiervan is uitgegaan van de zuivere CO₂, OCAP CO₂, Ketel CO₂ en WKK CO₂. In tabel 35 worden de kosten per behandeling weergegeven bij 4 verschillende opties van doseer capaciteiten.

Tabel 35 Kosten van doseren per doseermethode en doseercapaciteit

CO ₂ doseren		doseercapaciteit in kg/ha/uur			
		optie 1	optie 2	optie 3	optie 4
uitgangputten inzet CO ₂	w/m ²				
	50	20	20	20	20
	125	30	30	30	50
	200	30	50	50	70
	400	30	50	70	100
hoeveelheid per jaar	kg/m ² /jr	9	14	15	21
maximale capaciteit	kg/ha/uur	30	50	70	100
bedrijfstijd (vollasturen)	uur	2967	2760	2143	2130
Zuivere CO₂					
vaste voor huur van de tank per maand	€ 400	€ /m ²	0,24	0,24	0,24
variabel kosten per kg	€ 0,09	€ /m ²	0,80	1,24	1,35
vaste kosten voor leidingwerk	€ 6.500	€ /m ²	0,04	0,04	0,04
totaal	€ /m ²	1,04	1,48	1,59	2,16
	€/kg	0,12	0,11	0,11	0,10
OCAP					
aanschaf aansluiting (tot 300 kg/uur op 2 ha)	€ 7.500	vaste kosten	975	975	975
Vaste kosten per kg/uur bij meer dan 1750 uur	€ 123	€/ha/jaar	3.690	6150	8610
vaste kosten voor leidingwerk	€ 6.500	€/m ²	0,04	0,04	0,04
kosten per m ² per jaar	totaal	€/m ²	0,51	0,75	1,00
kosten per kg	totaal	€/kg	0,06	0,05	0,07
Ketel					
bij een gasprijs van en 3% opslagverlies	€ 0,20 /m ³	€/kg	0,003	0,003	0,003
bij een gasprijs van en met vernietigen warmte	€ 0,20 /m ³	€/kg	0,11	0,11	0,11
vaste kosten voor doseer installatie + leidingwerk	€ 11.500	€/m ²	0,07	0,07	0,07
kosten per m ² per jaar	totaal	€/m ²	0,10	0,12	0,12
kosten per kg	totaal	€/kg	0,012	0,009	0,008
warmte-kracht met RGR					
Rookgasreiniger	€ 75.000	€/m ²	0,75	0,75	0,75
vaste kosten voor doseer installatie + leidingwerk	€ 11.500	€/m ²	0,07	0,07	0,07
onderhoud	1,65 €/uur	€/m ²	0,51	0,51	0,51
Ureum	0,45 €/l	€/m ²	0,21	0,21	0,21
verbruik ureum	0,0085 l/m ³				
inzet warmte-kracht per jaar	4000 uur				
CO ₂ te kort	kg/m ²		2,5	3,6	3,7
aanvullen zuiver per gelijke prijs als alleen zuiver	€/m ²		0,47	0,56	0,57
totaal	€/m ²	2,01	2,11	2,11	2,23
	€/kg	0,23	0,15	0,14	0,10

Opmerkingen

Zuivere CO₂ en OCAP zijn berekend op 2 ha

De vaste kosten worden berekend op basis van 10 jaar afschrijving en 6% rente over de gem investering

Uit de berekening met een referentiebedrijf (37 m³/m²) blijkt dat de gevraagde CO₂ door toepassen van een WOT van ca 100 m³/ha bijna altijd voldoende met ketel geproduceerd kan worden.

Zonder buffer zal het over grote deel zuiver gedoseerd moeten worden.

Bij toepassen van warmte-kracht is uitgegaan van 0,48 MW/ha op een bedrijf van 2 ha.

Deze warmte-kracht produceert 240 kg/ha/uur, veel meer CO₂ dan wat hier als behoefte is berekend (maximaal 100).

Voor de CO₂ behoefte zou een kleinere warmte-kracht beter passen, echter de totale energiekosten (incl CO₂) zijn met een grotere warmte-kracht lager.

van af volgend jaar wordt DENOX verplicht voor installatie boven 1 MW voor CO₂ doseren wordt de meer investering dan kleiner.

De elektriciteitskosten voor de CO₂ ventilator zijn voor in dit overzicht buiten beschouwing gelaten (naar schatting < € 500/ha/jr)

de

De vaste kosten voor een WOT zijn niet meegerekend omdat deze ook voor andere doelen gebruikt zal worden (afvlakken piekverbruik)

8.2 CO₂ verbruik

Uit praktijkcijfers blijkt dat met een CO₂ hoeveelheid van 8,6 kg/m²/jaar een CO₂ gehalte gehaald wordt van gemiddeld 887 ppm. Uitgaande van deze cijfers komt dit overeen met optie 1 in tabel 35.

8.3 Medinilla

Uitgaande van het CO₂ verbruik zoals beschreven in paragraaf 8.2 kan er een toename van groei bewerkstelligd worden van gemiddeld 9%. Wanneer de helft hiervan wordt omgezet in meerproductie resulteert dat in 4,5% groei. In de berekening is het rendement berekend van 4,5% meerproductie. Wanneer door teeltaanpassingen de overige 4,5% ook in meerproductie wordt omgezet resulteert dat in totaal 9% meerproductie. De resultaten van deze 9% zijn als vergelijk aan het einde van de berekening toegevoegd. Naast de meeropbrengsten van deze productieverhogingen worden er ook kosten gemaakt om deze productieverhoging te realiseren. De berekening van deze opbrengsten en kosten voor een Medinilla potmaat 19 is als volgt:

Tabel 36 Kostprijs berekening bij CO₂ doseren

Meerproductie door CO ₂		4,5 %
	m ²	weken
1 ha	10000	52
		520000 week m2
Potmaat 19 cm:		
1000 plant is:	3819 week m2	(10,1 week x 16,8 plant en 11,4 week x 11,2 plant en 14,4 week x 8,1 plant)
op 1 ha is:	136161 planten/ha	
Opbrengst per plant:		€ 6,00
Opbrengst per m ² :		€ 81,70
Prijs per pot:	€ 0,09	
Prijs per stek:	€ 1,10	
Veilingkosten:	6 %	
Transportkosten:	€ 13,00 per dc	
Belading	60 per dc	
Arbeid:	33 uur per 1000 planten	
Arbeidskosten:	€ 17,00 per uur	
Extra opbrengsten voor 4,5% productieverhoging:		
Extra planten:	6127 per ha.	
Extra planten:	0,61 per m ²	
Extra omzet:	3,68 per m ²	

Tabel 37 Extra kosten bij meer productie van 4,5%

Extra kosten per m² voor 4,5% productieverhoging: Optie 1:

	Zuiver	Ocap	Ketel	WKK
Potten	€ 0,06	€ 0,06	€ 0,06	€ 0,06
Stekken	€ 0,67	€ 0,67	€ 0,67	€ 0,67
Veilingkosten	€ 0,22	€ 0,22	€ 0,22	€ 0,22
Transportkosten	€ 0,13	€ 0,13	€ 0,13	€ 0,13
Arbeid	€ 0,34	€ 0,34	€ 0,34	€ 0,34
CO ₂	€ 1,04	€ 0,51	€ 0,10	€ 2,01
Totaal	€ 2,47	€ 1,93	€ 1,53	€ 3,43
 Resultaat per m ² :	 € 1,21	 € 1,74	 € 2,15	 € 0,24

Tabel 38 Extra opbrengsten bij meer productie van 9%

Extra opbrengsten voor 9% productieverhoging:

Extra planten: 12255 per ha.

Extra planten: 1,23 per m²

Extra omzet: 7,35 per m²

Extra kosten per m² voor 9% productieverhoging: Optie 1:

	Zuiver	Ocap	Ketel	WKK
Potten	€ 0,11	€ 0,11	€ 0,11	€ 0,11
Stekken	€ 1,35	€ 1,35	€ 1,35	€ 1,35
Veilingkosten	€ 0,44	€ 0,44	€ 0,44	€ 0,44
Transportkosten	€ 0,27	€ 0,27	€ 0,27	€ 0,27
Arbeid	€ 0,69	€ 0,69	€ 0,69	€ 0,69
CO ₂	€ 1,04	€ 0,51	€ 0,10	€ 2,01
Totaal	€ 3,89	€ 3,36	€ 2,96	€ 4,86
 Resultaat per m ² :	 € 3,46	 € 3,99	 € 4,40	 € 2,49

8.4 Conclusie

Het doseren van CO₂ bij Medinilla is bij de gehanteerde uitgangspunten rendabel bij alle manieren van doseren.

9 Conclusies en aanbevelingen

Winteronderzoek

In dit onderzoek is doseren tot 900 ppm CO₂ vergeleken met geheel geen CO₂ doseren. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden tussen wk 5 en wk 15-2009. Verschillen in gerealiseerde dag CO₂ waardes kwamen uit op 506 ppm en 905 ppm, oftewel grofweg 400 ppm hoger in de afdeling waar wel CO₂ is gedoseerd. RV, licht en temperatuur zijn tussen de afdelingen zo goed als gelijk gehouden. Naast het klimaat zijn er ook beoordelingen gedaan van de bemesting van de drie verschillende groeistadia.

Uit de beoordeling van de grondmonsters was het meest opvallend dat de EC's in de afdeling met CO₂ doseren hoger was dan in de afdeling zonder CO₂ doseren. Daarbij was stikstof ook beduidend hoger. In de afdeling waar CO₂ gedoseerd was kwam de, in Medinilla gevreesde schimmel, Colletotrichum ook vaker voor. Dit heeft waarschijnlijk te maken met deze hogere voedingswaardes. Colletotrichum kwam opvallend genoeg niet voor in de planten van fase 2. Deze planten waren afkomstig van een andere leverancier als de 1e en 3e fase planten en bevatten een duidelijk lager N-gehalte.

De geconstateerde groeiverschillen tussen de twee onderzoeken waren op het oog niet extreem opvallend. De verwachting was dat er snellere, generatieve groei plaats zou vinden bij hogere CO₂ gehalten. In de snelheid van bloemknopontwikkeling was gedurende het onderzoek op het oog echter vreemd genoeg nauwelijks verschil zichtbaar tussen de twee afdelingen.

Uit de toename vers- en drooggewichtmetingen die na afloop van het onderzoek zijn gedaan kwamen in alle drie de groeifases wel duidelijk groeiverschillen naar voren: in fase 1 werd een toename van 30 % meer drooggewicht gerealiseerd, in fase 2 een toename van 10 % en in fase 3 een kleine 5%. De toename in versgewicht waren in fase 2 en fase 3 hiermee vergelijkbaar. Hieruit blijkt dat in iedere fase CO₂ als groeivoordeel wordt ervaren. Opvallend is echter dat in het onderzoek naar voren komt dat hoe groter de plant wordt hoe kleiner het groeivoordeel is gebleken. Mogelijk geldt dat hoe vegetatiever de groei nog is hoe makkelijker CO₂ in extra groei wordt omgezet door de plant.

Voorjaars/zomeronderzoek

Dit onderzoek omvatte naast een afdeling met geen CO₂ doseren, een afdeling met wél CO₂ doseren (600-800 ppm ivm seizoen) en een derde afdeling met CO₂ doseren en met telen onder een hoger lichtniveau en hoge druk verneveling om rv op een hoog peil te houden. Dit onderzoek heeft plaatsgevonden tussen wk 17 en wk 27-2009. Verschillen in gerealiseerde dag CO₂ waardes kwamen uit op 472 ppm en 766 ppm tussen niet en wel doseren, oftewel een kleine 300 ppm hoger in de afdeling waar wel CO₂ is gedoseerd. In de afdeling met extra licht telen werd een gemiddelde CO₂ dagwaarde van 723 ppm bereikt. Het verschil in lichtniveau gaf een 20% hogere lichtsom in de afdeling met extra luchtbevochtiging. De luchtbevochtiging werd ingesteld tussen 68% en 80% tussen 400 en 800 W/m² buitenstraling met een puls van 10 sec aan en een pauzetijd van 2 minuten.

De aantasting van Colletotrichem was verminderd tov het winteronderzoek. Dit komt waarschijnlijk door een lager ingestelde EC gift (1,9 om 1,2 mS/cm) en een lagere mmol N-gift. Hogere EC en/of hogere N gift lijkt dus meer problemen te geven met Colletotrichem. Dit gold voor alle afdelingen.

In dit onderzoek zijn blijkens de versgewichten aan het einde van het onderzoek opvallend genoeg weinig verschillen tussen wel en niet CO₂ doseren. Lichter telen komt bij fase 3 er wél als beste uit met 7% meer drooggewicht als de controle. Opvallend genoeg was ook aan het eind van het onderzoek zichtbaar dat in de afdeling zonder extra CO₂ en zonder extra licht de mooiste planten stonden. Het blad was hier het mooist van kleur en 'bulten' (gebarsten cellen aan de randen van de onderkant van het blad) waren hier nauwelijks zichtbaar. In de lichtste afdeling waren de planten het lichtst van kleur en waren de meeste 'bulten' aan de onderkant van het blad zichtbaar. De oorzaak hiervoor moet gezocht worden in het feit dat CO₂ doseren (overdag altijd aangeweest) niet op iedere dag gunstig uitpakt bij lichter telen. Als het bijv 28°C is, kan dit nadelig uitpakken voor de groei, waardoor het gewas bijv lichter van kleur wordt en/of 'bulten' geeft. In het onderzoek is er tot 32°C kastemperatuur gedoseerd en deze temperatuur is nooit overschreden ten tijde van het onderzoek. CO₂ heeft dus altijd, ook op lichte dagen, aangestaan. Dit heeft de groei op extreem lichte dagen waarschijnlijk negatief beïnvloed.

Fotosynthesemetingen

Met de Licor 6400 meter zijn door Plant Dynamics gedurende het tweede onderzoek in juni 2009 op een viertal dagen fotosynthesemetingen uitgevoerd. Met deze metingen wordt op één blad met een gesloten meetkop gemeten hoeveel CO₂ opgenomen wordt, waaruit afgeleid wordt hoeveel fotosynthese er plaatsvindt. Opvallende is dat jong volgroeid blad 2 keer zoveel fotosynthesecapaciteit heeft als oud blad dat eronder zit. Verder blijkt tussen 350 ppm en 800 ppm de fotosynthesecapaciteit grofweg te verdubbelen. Waarom dit in het onderzoek niet zo sterk naar voren komt, komt door het feit dat de groei optimaliseren van één blad makkelijker is dan de groei optimaliseren van complete planten.

Economische haalbaarheid

Na afloop van het onderzoek heeft een economische evaluatie plaatsgevonden van de kosten/baten van het CO₂ doseren in Medinilla. Deze berekening is opgesplitst in ketel CO₂, WKK-CO₂ en zuivere CO₂ van derden (Ocap en/of aparte tank). Uit praktijkcijfers blijkt dat met een CO₂ doseerhoeveelheid van 8,6 kg/m².jaar een CO₂ gehalte wordt gerealiseerd van 887 ppm.

Uitgaande van de resultaten van het onderzoek kan er door CO₂ doseren in Medinilla een toename van, met name vegetatieve groei, worden gerealiseerd van gemiddeld 9%. Als de helft hiervan in extra productie wordt omgezet is berekend of er bij 4,5% meer productie het rendabel is CO₂ te doseren. Uit de gemaakte berekeningen blijkt dat CO₂ doseren rendabel is in de teelt van Medinilla. Hierbij moet echter wel voorkomen worden dat er bladschaden optreedt. Van CO₂ is namelijk bekend dat bij verkeerde toepassing de plant meer stress oploopt en dus gewasschade op kan treden. CO₂ doseren is dus met name rendabel als dit slim wordt gedoseerd.

Praktijkadvies

Om de toename van droge stof om te zetten in teeltsnelheid/kwaliteit zullen in de praktijk enkele aanpassingen doorgevoerd moeten worden. Hierbij kan gedacht worden aan de volgende zaken: aanpassing klimaat door warmer en/of bij hogere R.V. te telen. Aanpassing van bemesting door meer stikstof door bijv meer kalksalpeter of bijv ureum toe te voegen. Hierbij echter wel oppassen voor Colletotrichem. Aanpassing van de planning door hogere plantdichtheid. Een goed teeltresultaat wordt bereikt door de juiste balans tussen klimaat, bemesting en planning.

Onderstaand enkele praktijkgerichte strategieën met betrekking tot het CO₂ doseren bij Medinilla:

- Begintijd: circa anderhalf uur na zon op (wachten tot CO₂ dat opgebouwd is in de nacht gaat zakken, is een teken dat het gewas CO₂ opneemt).
- Eindtijd: circa anderhalf uur voor zon onder (zorgen dat je onder de 1000 ppm de nacht uitkomt)
- Minimumconcentratie: 500-800 ppm. Dit is mede bedrijfsspecifiek. Veel of weinig doseren moet je mee leren omgaan binnen je eigen bedrijf. Bij toepassing hogere concentraties moet je nauwkeuriger weten wat je doet in de teelt.
- Maximumconcentratie: 800-1000 ppm. Dit is ook bedrijfsspecifiek.
- Stralingsinvloed: minimum/maximum CO₂ verhogen met 200 ppm tussen 300 en 500 W/m² buiten gemeten.
- Raamstandaanpassing:

5% luw:	- 100 ppm
10% luw:	- 500 ppm

Deze aanpassingen zijn met name handig bij zuiver/extra CO₂ doseren. Als ketel/WKK CO₂ beschikbaar is, dan wordt deze aanpassing meestal niet gebruikt.

- Voor windsnelheid, temperatuur en vocht is de CO₂ aanpassing in de potplantenteelt niet gebruikelijk. Mogelijk met zuivere CO₂ windsnelheid invloed op de luchting interessant.

Invloeden:

- Dode zone CO₂ bewaking: 50 ppm
- Maximumtemperatuur doseren: 28°C. Pas op als deze aan staat bij warm weer.
- Minimum R.V. doseren: 40%. Pas op als CO₂ wordt gedoseerd bij lagere RV's.
- De jaarrondlijn in de klimaatcomputer invoeren. De stand van het gewas en de teeltomstandigheden bepaalt voor ieder bedrijf de verdere fine tuning.

Bijlage 1. Bemestingsschema's

Winterproef

Gewas	Medinilla -	Bemesting	A/B bak	Voeding	Objectvoeding	Samenstelling	
Teeltstadium	vegetatief	Bakinhoud	1000 Liter	Water	Standaard water	Uitgangswater	100 %
Teeltfase		Verdunning	100 x	Naam	Regenwater	Drainwater	0 %
Teeltwijze	potgrond	EC Voeding	1,6	Schema			
Meststoffen	v.lperen	Sporen	Vast				
A-Bak	Salpeterzuur 38%	20,1 ltr	B-Bak	Salpeterzuur 38%	20,1 ltr		
	Kali vlb	11,3 ltr		Fosforzuur 59%	17,5 ltr		
	CaCl 35%	18,8 ltr		Kali vlb	22,6 ltr		
	Kalksalpeter vlb	64,1 ltr		Bitterzout vlb	39,6 ltr		
	Ammoniumnitraat vlb	12,5 ltr		Magnesiumnitraat vlb	14,8 ltr		
	Fe-chelaat 6% vlb	3580 ml		Mangaansulfaat 32%	250 gram		
				Zinksulfaat 23%	140 gram		
				Borax (11,3%)	140 gram		
				Kopersulfaat	25 gram		
				Natriummolybdaat	24 gram		

Opmerkingen

Adviesopbouw	Naam	EC	NH4	K	Na	Ca	Mg	NO3	Cl	SO4	P	HCO3	Si	Fe	Mn	Zn	B	Cu	Mo
	Voeding	1,60	1,00	4,50		3,75	1,50	11,00	1,50	1,00	1,50			50,00	15,00	5,00	15,00	1,00	1,00
	Streefcijfers	0,67		1,60	2,50	1,20	0,50	4,00	2,50	0,80	0,50			8,00	2,00	2,00	15,00	0,70	0,50
	Percentage aanpassingen																		
	EC correctie	1,60	1,00	4,50		3,75	1,50	11,00	1,50	1,00	1,50			50,00	15,00	5,00	15,00	1,00	1,00
	Uitgangswater																		
	Advies		1,00	4,50		3,75	1,50	11,00	1,50	1,00	1,50			50,00	15,00	5,00	15,00	1,00	1,00

Toepassing CO₂ in Medinilla

Voorjaars/zomerproef

Gewas	Medinilla -	Bemesting	A/B bak	Voeding	Objectvoeding	Samenstelling	
Teeltstadium	vegetatief	Bakinhoud	1000	Water	Standaard water	Uitgangswater	100 %
Teeltfase		Verdunning	100	Naam	Regenwater	Drainwater	0 %
Teeltwijze	potgrond	EC Voeding	1,4	Schema			
Meststoffen	v.lperen	Sporen	Vast				
A-Bak	Salpeterzuur 38%	16,7	litr	B-Bak	Salpeterzuur 38%	16,7	litr
	Kali vlb	9,4	litr		Fosforzuur 59%	17,5	litr
	CaCl 35%	18,8	litr		Kali vlb	20,7	litr
	Kalksalpeter vlb	53,4	litr		Bitterzout vlb	39,6	litr
	Ammoniumnitraat vlb	12,5	litr		Magnesiumnitraat vlb	7,4	litr
	Fe-chelaat 6% vlb	3580	ml		Mangaansulfaat 32%	250	gram
					Zinksulfaat 23%	140	gram
					Borax (11,3%)	140	gram
					Kopersulfaat	25	gram
					Natriummolybdaat	24	gram

Opmerkingen

Adviesopbouw	Naam	EC	NH4	K	Na	Ca	Mg	NO3	Cl	SO4	P	HCO3	Si	Fe	Mn	Zn	B	Cu	Mo
	Voeding	1,40	1,00	4,00		3,25	1,25	9,00	1,50	1,00	1,50			50,00	15,00	5,00	15,00	1,00	1,00
	Streefcijfers	0,67		1,60	2,50	1,20	0,50	4,00	2,50	0,80	0,50			8,00	2,00	2,00	15,00	0,70	0,50
	Percentage aanpassingen																		
	EC correctie	1,40	1,00	4,00		3,25	1,25	9,00	1,50	1,00	1,50			50,00	15,00	5,00	15,00	1,00	1,00
	Uitgangswater																		
	Advies		1,00	4,00		3,25	1,25	9,00	1,50	1,00	1,50			50,00	15,00	5,00	15,00	1,00	1,00

Bijlage 2. Klimaatgegevens proef 1

Overzicht gemiddelde klimaatdata proef 1
Weken lopen van dinsdag 12.00 uur tot dinsdag 12.00 uur
Dagdeel loopt van 6.00 - 18.00 uur

	temperatuur Controle	+CO2	RV Controle	+CO2	PAR-licht Controle	+CO2	CO2 Controle	+CO2
wk 5	20.2	19.9	67.4	68.4	35.1	38.6	601.2	814.6
wk 6	20.4	20.0	67.8	71.2	28.6	32.8	601.8	841.3
wk 7	20.7	20.2	70.5	74.8	38.4	41.3	539.7	809.3
wk 8	20.5	20.2	74.8	78.0	40.4	43.4	536.4	829.9
wk 9	20.6	20.5	76.6	76.6	54.7	58.6	517.0	792.2
wk 10	20.8	20.5	76.2	76.6	56.6	58.6	509.6	769.0
wk 11	21.1	20.8	75.5	76.6	67.0	68.5	503.1	751.5
wk 12	22.3	22.1	76.0	74.1	87.8	87.6	505.9	749.6
wk 13	22.2	21.9	73.5	73.0	86.9	88.0	495.5	751.6
wk 14	22.4	22.4	76.5	74.4	89.1	88.1	509.7	666.7
gem	21.1	20.9	73.5	74.4	58.4	60.5	532.0	777.6

PAR-licht	dag Controle	+CO2	nacht Controle	+CO2	gem Controle	+CO2
wk 5	69.2	74.2	1.0	3.0	35.1	38.6
wk 6	56.1	62.5	1.0	3.0	28.6	32.8
wk 7	75.8	79.7	1.0	3.0	38.4	41.3
wk 8	79.9	84.0	1.0	3.0	40.4	43.4
wk 9	108.2	114.1	1.1	3.0	54.7	58.6
wk 10	112.0	114.1	1.1	3.1	56.6	58.6
wk 11	132.7	133.8	1.3	3.2	67.0	68.5
wk 12	174.5	172.4	1.9	3.8	87.8	87.6
wk 13	171.7	172.1	2.6	4.4	86.9	88.0
wk 14	174.9	171.0	3.5	5.2	89.1	88.1
gem	115.4	117.7	1.6	3.5	58.4	60.5

temperatuur	dag Controle	+CO2	nacht Controle	+CO2	gem Controle	+CO2
wk 5	20.3	20.0	20.1	19.8	20.2	19.9
wk 6	20.4	20.0	20.4	20.0	20.4	20.0
wk 7	20.8	20.5	20.5	19.9	20.7	20.2
wk 8	20.6	20.4	20.4	20.0	20.5	20.2
wk 9	21.1	21.1	20.2	19.9	20.6	20.5
wk 10	21.3	21.1	20.3	19.9	20.8	20.5
wk 11	21.8	21.5	20.5	20.1	21.1	20.8
wk 12	23.9	23.7	20.8	20.6	22.3	22.1
wk 13	23.3	23.2	21.2	20.7	22.2	21.9
wk 14	24.1	24.2	20.8	20.5	22.4	22.4
gem	21.8	21.6	20.5	20.2	21.1	20.9

RV	dag Controle	+CO2	nacht Controle	+CO2	gem Controle	+CO2
wk 5	69.1	70.6	65.7	66.3	67.4	68.4
wk 6	71.9	75.3	63.6	67.1	67.8	71.2
wk 7	72.6	76.4	68.5	73.2	70.5	74.8
wk 8	77.6	80.7	72.0	75.4	74.8	78.0
wk 9	77.9	78.1	75.4	75.2	76.6	76.6
wk 10	76.3	76.4	76.2	76.8	76.2	76.6
wk 11	76.5	77.2	74.5	76.0	75.5	76.6
wk 12	75.1	72.3	76.9	76.0	76.0	74.1
wk 13	73.1	71.6	73.9	74.5	73.5	73.0
wk 14	73.3	70.3	79.7	78.5	76.5	74.4
gem	74.3	74.9	72.6	73.9	73.5	74.4

CO2	dag Controle	+CO2	nacht Controle	+CO2	gem Controle	+CO2
wk 5	585.4	925.2	617.1	704.0	601.2	814.6
wk 6	577.4	947.9	626.3	734.6	601.8	841.3
wk 7	518.3	955.5	561.2	663.1	539.7	809.3
wk 8	502.7	975.6	569.9	684.7	536.4	829.9
wk 9	477.8	906.5	556.1	677.9	517.0	792.2
wk 10	487.8	911.7	531.3	626.3	509.6	769.0
wk 11	474.5	893.2	531.7	609.8	503.1	751.5
wk 12	483.0	897.5	528.5	603.4	505.9	749.6
wk 13	470.4	899.3	520.6	604.6	495.5	751.6
wk 14	483.0	734.7	536.4	598.9	509.7	666.7
gem	506.1	904.7	557.9	650.7	532.0	777.6

Bijlage 3. Klimaatgegevens proef 2

Overzicht gemiddelde klimaatdata proef 2

Dagdeel loopt van 6.00 - 18.00 uur

Weken lopen van maandag 18.00 uur tot maandag 18.00 uur

	temperatuur Controle	+CO2	extra licht +CO2	RV Controle	+CO2	extra licht +CO2	PAR-licht Controle	+CO2	extra licht +CO2	CO2 Controle	+CO2	extra licht +CO2
wk 18	22.7	22.3	22.7	66.1	73.4	72.8	69.6	59.6	87.8	497.6	736.4	622.5
wk 19	22.4	22.2	22.5	67.7	74.6	73.6	72.3	67.3	90.5	502.1	685.9	644.6
wk 20	23.1	22.9	23.2	68.7	74.5	75.2	76.9	71.4	88.0	470.5	664.5	629.4
wk 21	22.7	23.0	23.4	71.1	77.5	77.0	77.5	68.9	95.6	520.6	726.0	703.8
wk 22	23.4	23.3	23.6	69.6	77.0	76.5	77.9	67.1	94.2	475.7	686.3	637.6
wk 23	24.0	24.0	24.3	67.0	71.5	73.9	88.0	84.3	111.3	452.9	634.0	601.0
wk 24	23.0	23.0	23.9	72.9	75.8	75.8	78.1	77.3	92.9	483.6	717.7	678.3
wk 25	23.6	23.8	24.5	72.2	75.7	75.2	83.8	78.6	101.7	522.3	662.1	634.8
wk 26	24.4	24.5	25.1	69.6	73.3	74.6	93.6	86.3	117.1	482.0	632.1	600.3
wk 27	24.6	24.9	25.1	74.8	78.4	79.6	79.9	72.6	89.8	463.5	605.8	609.6
gem	23.4	23.4	23.8	70.0	75.2	75.3	80.1	73.3	97.6	487.1	675.5	639.0

PAR-licht	dag Controle	+CO2	extra licht +CO2	nacht Controle	+CO2	extra licht +CO2	gem Controle	+CO2	extra licht +CO2
wk 18	120.2	108.5	157.2	17.9	13.4	17.0	69.6	59.6	87.8
wk 19	126.1	116.3	163.2	18.4	18.3	17.8	72.3	67.3	90.5
wk 20	136.9	125.9	159.1	17.2	17.2	16.9	76.9	71.4	88.0
wk 21	134.7	119.3	172.8	20.3	18.4	18.5	77.5	68.9	95.6
wk 22	134.9	115.9	169.6	20.8	18.3	18.9	77.9	67.1	94.2
wk 23	149.6	144.1	198.8	26.5	24.4	23.8	88.0	84.3	111.3
wk 24	132.5	130.8	164.7	23.6	23.8	21.2	78.1	77.3	92.9
wk 25	136.0	128.3	174.2	31.6	28.9	29.1	83.8	78.6	101.7
wk 26	148.0	136.3	194.5	31.2	28.9	28.5	93.6	86.3	117.1
wk 27	135.4	120.7	162.3	30.7	28.3	25.6	79.9	72.6	89.8
gem	136.1	124.7	172.9	23.9	21.9	21.6	80.1	73.3	97.6

temperatuur	dag Controle	+CO2	extra licht +CO2	nacht Controle	+CO2	extra licht +CO2	gem Controle	+CO2	extra licht +CO2
wk 18	24.0	23.8	24.0	21.3	21.0	21.4	22.7	22.3	22.7
wk 19	23.5	23.5	23.5	21.4	21.0	21.4	22.4	22.2	22.5
wk 20	24.7	24.7	24.7	21.5	21.2	21.6	23.1	22.9	23.2
wk 21	24.2	24.7	25.0	21.2	21.2	21.8	22.7	23.0	23.4
wk 22	25.2	25.3	25.2	21.6	21.4	21.9	23.4	23.3	23.6
wk 23	26.2	26.4	26.1	21.9	21.5	22.6	24.0	24.0	24.3
wk 24	24.6	24.9	25.3	21.4	21.1	22.5	23.0	23.0	23.9
wk 25	25.2	25.6	25.9	22.1	22.0	23.2	23.6	23.8	24.5
wk 26	26.5	26.8	26.8	22.1	21.9	23.2	24.4	24.5	25.1
wk 27	26.9	27.2	26.9	22.6	22.7	23.5	24.6	24.9	25.1
gem	25.1	25.3	25.3	21.7	21.5	22.3	23.4	23.4	23.8

RV	dag Controle	+CO2	extra licht +CO2	nacht Controle	+CO2	extra licht +CO2	gem Controle	+CO2	extra licht +CO2
wk 18	63.1	70.4	70.2	69.1	76.3	75.5	66.1	73.4	72.8
wk 19	66.6	72.7	73.4	68.7	76.4	73.9	67.7	74.6	73.6
wk 20	65.4	70.0	73.8	72.0	78.9	76.6	68.7	74.5	75.2
wk 21	69.2	74.6	76.1	73.1	80.5	77.9	71.1	77.5	77.0
wk 22	63.9	71.2	73.2	75.2	82.9	79.8	69.6	77.0	76.5
wk 23	62.3	65.2	71.9	71.6	77.8	76.0	67.0	71.5	73.9
wk 24	70.3	71.1	74.5	75.5	80.5	77.1	72.9	75.8	75.8
wk 25	68.7	70.9	73.5	75.7	80.6	77.0	72.2	75.7	75.2
wk 26	63.8	66.9	71.7	76.3	80.5	77.8	69.6	73.3	74.6
wk 27	68.6	72.4	75.3	80.4	83.9	83.4	74.8	78.4	79.6
gem	66.3	70.5	73.4	73.8	79.8	77.2	70.0	75.2	75.3

CO2	dag Controle	+CO2	extra licht +CO2	nacht Controle	+CO2	extra licht +CO2	gem Controle	+CO2	extra licht +CO2
wk 18	484.3	844.6	682.7	511.2	634.1	561.0	497.6	736.4	622.5
wk 19	487.8	788.2	729.0	516.4	583.5	560.1	502.1	685.9	644.6
wk 20	456.3	762.3	713.1	484.5	567.3	545.8	470.5	664.5	629.4
wk 21	497.4	771.4	757.6	543.8	680.5	650.0	520.6	726.0	703.8
wk 22	463.4	788.6	721.3	488.0	584.0	553.9	475.7	686.3	637.6
wk 23	431.1	709.8	675.4	474.6	558.3	526.7	452.9	634.0	601.0
wk 24	467.9	806.2	777.9	499.3	629.2	578.7	483.6	717.7	678.3
wk 25	518.1	771.6	750.3	526.5	552.7	519.3	522.3	662.1	634.8
wk 26	464.7	714.9	681.2	501.8	537.3	507.7	482.0	632.1	600.3
wk 27	451.8	697.9	730.3	473.9	520.8	502.8	463.5	605.8	609.6
gem	472.3	765.7	723.2	502.0	585.5	553.9	487.1	675.5	639.0

Bijlage 4. Lichttabel

	Golflengte	Eenheid per seconde	Eenheid cumulatief	Sensor
Globale straling (energie)	tussen 300 en 3000 nm	Joule/m ² .s of W/m ²	J/cm ² of MJ/m ²	Kipp-solarimeter
Lichtsterkte (ooggevoeligheid)	tussen 380 en 780 nm	Lux	Klux-uren	Lux-meter
PAR / PPF Aantal fotonen	tussen 400 en 700 nm	μmol/ m ² .s	Mol/m ²	PAR-meter

Lichtsterkte Lux	Globale straling W/m ²	Groeilicht μmol/m ² .sec
Lux-meter	kipp-solarimeter	PAR-meter
400	10	21.5
2150	50	108
4500	100	215
7060	150	323
10100	200	430
13900	250	538
20200	300	645
34700	400	860
44600	500	1075
55200	600	1290
67000	700	1505
79400	800	1720
94000	900	1935
106000	1000	2150

Gemiddeld is ca. 45% van het zonlicht PAR-licht

Lichtdoorlatendheid kas bepaald mede hoeveel licht op het gewas komt

Voor de omzetting van de globale stralingssom (buiten) naar groeilichtsom (binnen) geldt:

100 Joules/cm² = 2,15 Mol/m² (buiten) = 2,15 x 0,7 (0,6) binnen

PPF = totaal van uitgezonden fotonen tussen 400 en 700 nm per seconde; eenheid μmol/s

PPFD = aantal fotonen tussen 400 en 700 nm per seconde per oppervlak; eenheid μmol/m².s

PAR = energie-inhoud van licht tussen 400 en 700 nm per seconde per oppervlak; eenheid W/m²

De omzetting van Lux van een belichtingsinstallatie naar μmol/m².sec, is afhankelijk van de soort lichtbron, de spanning op het armatuur en de veroudering van de lamp.

Voor belichting met 400V armaturen met GreenPower 600W 400V lampen geldt

Lichtbron	PAR licht
Son-T Green Power 1000 lux	13 μmol/m ² .sec
Son-T Green Power 3000 lux	39 μmol/m ² .sec
Son-T Green Power 6000 lux	78 μmol/m ² .sec

Bijlage 5.   Houdbaarheid

Onderzoeksverslag

Palmen en Medinilla:

CO2 bemesting & houdbaarheid

Opdrachtgever	: DLV Plant, team onderzoek
Door	: Chris Vermeulen, Henk Barendse
Afdeling	: Kenniscentrum Productkwaliteit FloraHolland
Telefoon	: 0174-633764
Fax	: 0174-634710
Email	: chrisvermeulen@floraholland.nl
Referentie	: 8007-012 DLV CO2 bemesting Palmen en Medinilla '09.doc
Datum	: 1-3-2010

1 INLEIDING	3
2 DOELSTELLING	3
3 WERKWIJZE	3
3.1 PROEFOPZET	3
3.2 PLANNING	3
3.3 TESTNUMMERS EN CODERINGEN	3
3.4 BEOORDELINGEN	4
4 RESULTATEN	4
5 FOTO'S	9
5 RESULTAATBESPREKING	11
5.0 ALGEMENE OPMERKINGEN	11
5.1 GEMIDDELD AANTAL GOEDE BLOEMEN, MEDINILLA, ZIE TABEL 4.1	11
5.2 SIERWAARDE BLAD	11
6 CONCLUSIES	11
BIJLAGE 1, TESTSPECIFICATIE POTPLANTEN	12

1 Inleiding

In opdracht van DLV Plant, team onderzoek is een test gedaan naar de houdbaarheid van Medinilla, Chamaedorea en Chrysalidocarpus (Areca). Een deel van de planten is gedurende de teelt wel en een deel is niet bemest met CO₂.

2 Doelstelling

Vaststellen of wel of niet bemesten met CO₂ invloed heeft op de sierwaarde van Chamaedorea, Chrysalidocarpus (Areca) en Medinilla en de houdbaarheid van bloemen van de Medinilla.

3 Werkwijze

3.1 Proefopzet

Per behandeling, per soort en per inzetdatum zijn 6 planten getest met uitzondering van Chrysalidocarpus (Areca) met de codering P6 12. Hiervan zijn 5 planten getest.

Alle planten zijn zonder hoes aangeleverd bij het Kenniscentrum Productkwaliteit te Naaldwijk.

Medinilla heeft vervolgens een transportsimulatie van 7 dagen bij 15° C en een verkoopsimulatie van 6 dagen bij 20° C ondergaan. Chamaedorea en Chrysalidocarpus (Areca) hebben een transportsimulatie van 9 dagen bij 15° C en een verkoopsimulatie van 12 dagen bij 20° C ondergaan. De verkoopsimulatie vond plaats in de uitbloeiruimte.

Na de afzetsimulatie volgde een consumptiefase van 5 weken.

De planten hebben tijdens de winkelsimulatie en tijdens de rest van de test leidingwater naar behoefte gekregen.

De volledige testspecificatie is weergegeven in bijlage 1.

3.2 Planning

Startdatum

Medinilla magnifica test 1 en 2	week 16
Chamaedorea elegans, test 3 en 4	week 16
Chrysalidocarpus (Areca), test 5 en 6	week 16
Chrysalidocarpus (Areca), test 7, 8 en 9	week 27
Chamaedorea elegans, test 10,11 en 12	week 27

3.3 Testnummers en coderingen

Test	Gewas	week	Veld	Behandeling
1	Medinilla	16	M6	CO ₂
2	Medinilla	16	M12	Controle
3	Chamaedorea elegans	16	P2	CO ₂
4	Chamaedorea elegans	16	P8	Controle
5	Chrysalidocarpus (Areca)	16	P5	CO ₂
6	Chrysalidocarpus (Areca)	16	P11	Controle
7	Chrysalidocarpus (Areca)	27	P12	CO ₂ en RV
8	Chrysalidocarpus (Areca)	27	P18	Controle
9	Chrysalidocarpus (Areca)	27	P6	CO ₂
10	Chamaedorea elegans	27	P9	CO ₂ en RV
11	Chamaedorea elegans	27	P3	CO ₂
12	Chamaedorea elegans	27	P15	Controle

3.4 Beoordelingen

De beoordeling van het aantal goede bloemschermen bij Medinilla heeft plaatsgevonden; bij aanvang van de transportfase, bij aanvang van de winkelfase, bij aanvang van de consumentenfase en vervolgens elke week. De beoordeling van de sierwaarde blad [0-5] (zie bijlage 1) van alle planten heeft plaatsgevonden; bij aanvang van de transportfase, bij aanvang van de winkelfase, bij aanvang van de consumentenfase en vervolgens elke week.

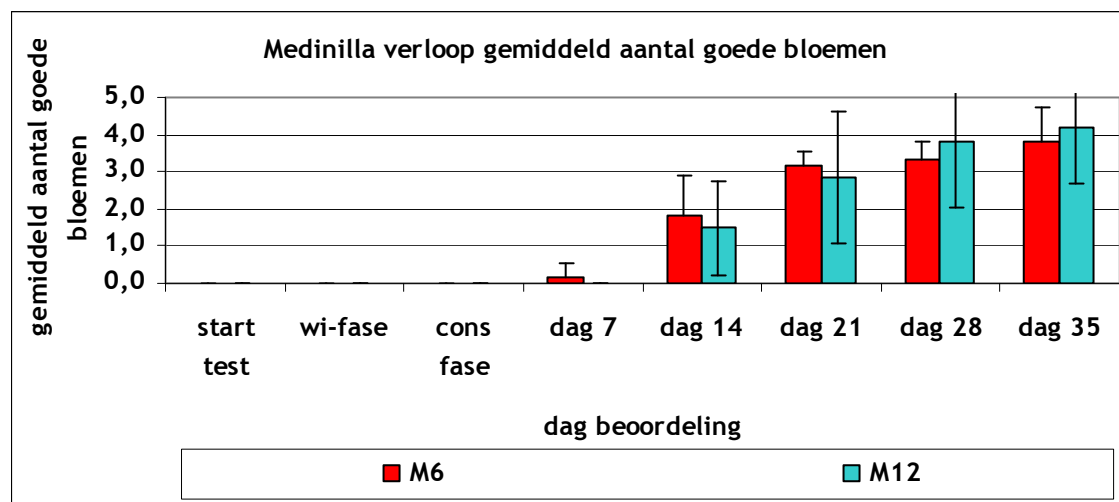
Foto's zijn gemaakt aan eind van de testperiode.

4 Resultaten

De resultaten zijn weergegeven op de volgende bladzijden.

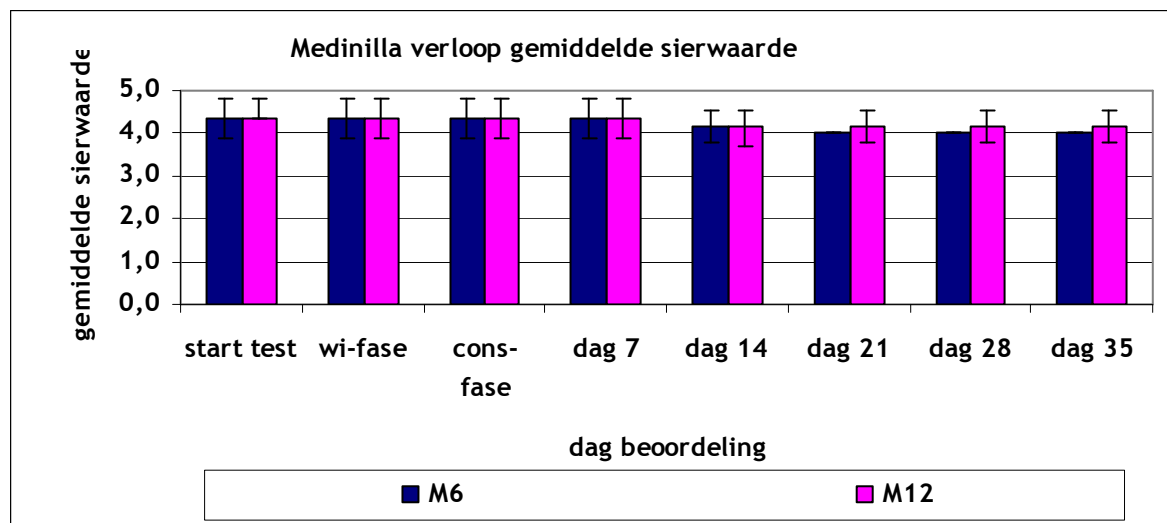
Tabel 4.1 verloop van gemiddeld aantal goede bloemen

Testno	Datum start	Cultivar	Veld	Houdbaarh. [dagen]	Gemidd. aantal goede bloemen op dag...							
					start test	wi-fase	cons-fase	dag 7	dag 14	dag 21	dag 28	dag 35
1	15-4-2009	Medinilla	M6	35,0	0,0	0,0	0,0	0,2	1,8	3,2	3,3	3,8
				stdev	0,0	0,0	0,0	0,4	1,1	0,4	0,5	0,9
2	15-4-2009	Medinilla	M12	35,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,5	2,8	3,8	4,2
				stdev	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	1,8	1,8	1,5

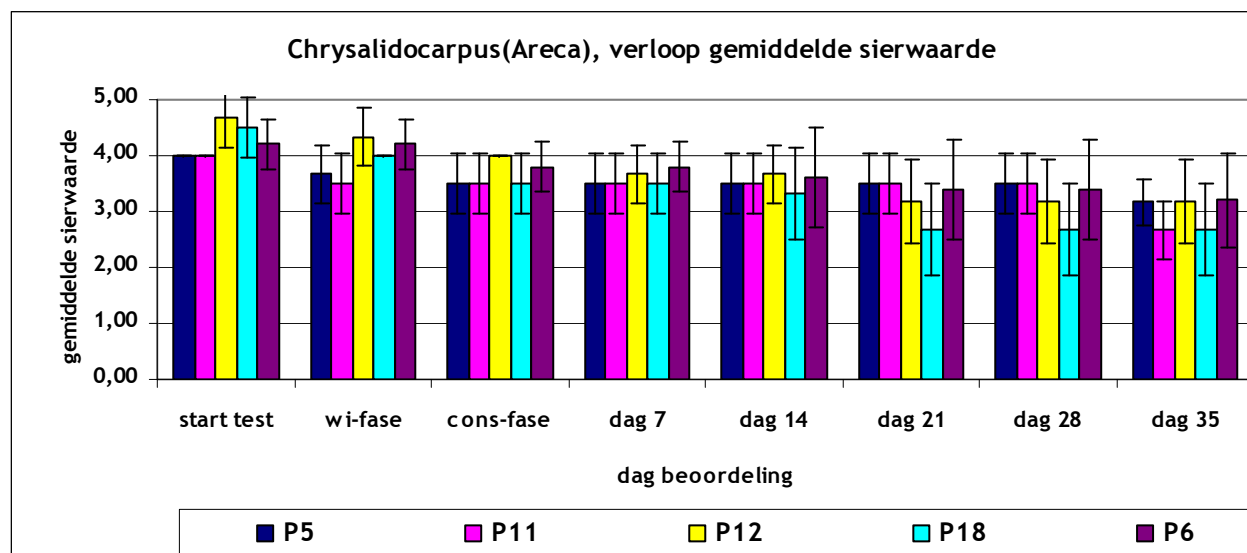
Tabel 4.2 verloop van gemiddelde sierwaarde blad [0=zeer slecht, 5=zeer goed]

Testno	Datum start	Cultivar	Veld	Houdbaarh. [dagen]	Gemiddelde sierwaarde van het blad op dag...							
					start test	wi-fase	cons-fase	dag 7	dag 14	dag 21	dag 28	dag 35
1	15-4-2009	Medinilla	M6	35,0	4,3	4,3	4,3	4,3	4,2	4,0	4,0	4,0
				stdev	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,0	0,0	0,0
2	15-4-2009	Medinilla	M12	35,0	4,3	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2	4,2
				stdev	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4

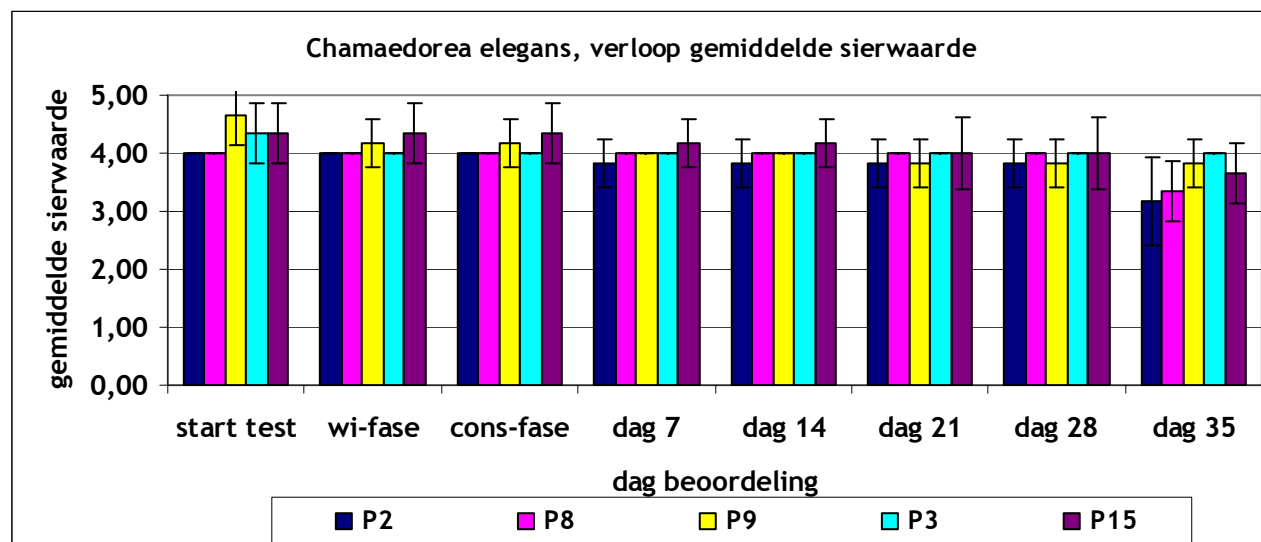
Tabel 4.3 verloop van gemiddelde sierwaarde blad [0=zeer slecht, 5=zeer goed]

Testno	Datum start	Cultivar	Veld	houdbaarh. [dagen]	Gemiddelde sierwaarde van het blad op dag...							
					start test	wi-fase	cons-fase	dag 7	dag 14	dag 21	dag 28	dag 35
5	15-04-2009	Chrysalidocarpus (Areca)	P5	35	4,0	3,7	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,2
				stdev	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
6	15-04-2009	Chrysalidocarpus (Areca)	P11	35	4,0	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	2,7
				stdev	0,0	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
7	03-07-2009	Chrysalidocarpus (Areca)	P12	35	4,7	4,3	4,0	3,7	3,7	3,2	3,2	3,2
				stdev	0,5	0,5	0,0	0,5	0,5	0,8	0,8	0,8
8	03-07-2009	Chrysalidocarpus (Areca)	P18	35	4,5	4,0	3,5	3,5	3,3	2,7	2,7	2,7
				stdev	0,5	0,0	0,5	0,5	0,8	0,8	0,8	0,8
9	03-07-2009	Chrysalidocarpus (Areca)	P6	35	4,2	4,2	3,8	3,8	3,6	3,4	3,4	3,2
				stdev	0,4	0,4	0,4	0,4	0,9	0,9	0,9	0,8

Tabel 4.4 verloop van gemiddelde sierwaarde blad [0=zeer slecht, 5=zeer goed]

Testno	Datum start	Cultivar	Veld	houdbaarh. [dagen]	Gemiddelde sierwaarde van het blad op dag...							
					start test	wi-fase	cons-fase	dag 7	dag 14	dag 21	dag 28	dag 35
3	15-04-2009	Chamaedorea elegans	P2	35	4,0	4,0	4,0	3,8	3,8	3,8	3,8	3,2
				stdev	0,0	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4	0,4	0,8
4	15-04-2009	Chamaedorea elegans	P8	35	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	3,3
				stdev	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,5
10	03-07-2009	Chamaedorea elegans	P9	35	4,7	4,2	4,2	4,0	4,0	3,8	3,8	3,8
				stdev	0,5	0,4	0,4	0,0	0,0	0,4	0,4	0,4
11	03-07-2009	Chamaedorea elegans	P3	35	4,3	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
				stdev	0,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12	03-07-2009	Chamaedorea elegans	P15	35	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,0	4,0	3,7
				stdev	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,6	0,6	0,5

5 Foto's

M 6 Consument dag 35

M 12 Consument dag 35

P2 Consument dag 35

P8 Consument dag 35

P5 Consument dag 35

P11 Consument dag 35

P12 13 Consument dag 35

P18 14 Consument dag 35

P6 12 Consument dag 35

P9 13 Consument dag 35

P3 12 Consument dag 35

P15 14 Consument dag 35

5 Resultaatbespreking

5.0 Algemene opmerkingen

De bloemen van de Medinilla waren rauw toen ze arriveerden bij het Kenniscentrum Productkwaliteit. Op het moment dat de bloemknop goed was geopend is er sprake van een goede bloem.

5.1 Gemiddeld aantal goede bloemen, Medinilla, zie tabel 4.1

Tussen de 2 behandelingen zijn geen substantiële verschillen met betrekking tot het aantal goede bloemen gevonden. Aan het eind van de testfase was nog geen van de aanwezige bloemen afgeschreven.

5.2 Sierwaarde blad

Medinilla, zie tabel 4.2

Tussen de verschillende behandelingen zijn geen substantiële verschillen met betrekking tot sierwaarde van het blad gevonden.

Chrysalidocarpus (Areca), zie tabel 4.3

Tussen de verschillende behandelingen zijn geen substantiële verschillen met betrekking tot sierwaarde van het blad gevonden. Opvallend was wel dat de planten met een codering P18 14 reeds op dag 21 in de consumentenfase een gemiddelde sierwaarde bereikte van 2.7 door het afsterven van individuele plantjes bij een aantal potten. De situatie bleef na dag 21 in de consumentenfase stabiel.

Chamaedorea, zie tabel 4.4

Tussen de verschillende behandelingen zijn geen substantiële verschillen met betrekking tot sierwaarde van het blad gevonden.

6 Conclusies

Zowel aangaande de bloemen bij Medinilla als de sierwaarde van het blad bij Medinilla, Chamaedorea en Chrysalidocarpus zijn geen substantiële verschillen gevonden tussen de behandelingen.

+ Bijlage 1: testspecificatie

Bijlage 1, testspecificatie potplanten

Conditie transportsimulatie

Duur	Medinilla 7 dagen, Chamaedorea en Chrysalidocarpus (Areca), 9 dagen
Temperatuur	15 °C ± 1 °C
Relatieve luchtvochtigheid	70-80%
Verpakking	tray
Lichtniveau	0 lux
Watergeven	geen

Conditie verkoopsimulatie

Actie	planten op tafels plaatsen
Duur	Medinilla 6 dagen, Chamaedorea en Chrysalidocarpus (Areca), 11 dagen
Temperatuur	20 °C ± 1 °C
Relatieve vochtigheid	60 - 70%
Verpakking	geen
Lichtniveau	1000 lux op tafelniveau gedurende 12 uur per dag
Lichtkleur	Philips TL 84,
Watergeven	leidingwater naar behoefte

Conditie consumentenfase (laboratorium)

Actie	
Duur	max 5 weken
Temperatuur *	20 °C ± 1 °C
Relatieve luchtvochtigheid *	60 - 70%
Lichtniveau *	1000 lux op tafelniveau gedurende 12 uur per dag
Lichtkleur *	Philips TL 84
Luchtverversing *	elke twee uur
Luchtsnelheid *	< 0,5 m/s
Ethyleenconcentratie *	<0,05 ppm,
Watergeven	leidingwater naar behoefte

*specificatie in overeenstemming met internationale standaard, Acta Horticulturae 113, 1980, Post Harvest Treatment of Cut Flowers.

Sierwaarde schaal bladkwaliteit

5 = zeer goed	geen kwaliteitsopmerking
4 = goed	een kleine kwaliteitsopmerking
3 = voldoende	het product kan nog verkocht worden
2 = matig	het product is onverkoopbaar
1 = slecht	consumenten zouden dit weggoien

De houdbaarheid wordt als beëindigd beschouwd indien de sierwaarde van het product is beland in de schaal 1.